

КРАТКА ИСТОРИЈА МАЧА

ИСТОРИЈСКА СИСТЕМАТИКА
ЗА МАЧЕВАОЦЕ И СЦЕНСКЕ УМЕТНИКЕ
Александар Станковић

КРАТКА ИСТОРИЈА МАЧА
ИСТОРИЈСКА СИСТЕМАТИКА
ЗА МАЧЕВАОЦЕ И СЦЕНСКЕ УМЕТНИКЕ

Едиција „РАПИР“, књига VII
СИГНАТУРЕ, 2015

Аутор
Александар Станковић

Дизајн корица и књиге:
Александар Станковић

Издавач
Сигнатуре Доо, Београд

Уредник издања
Милена Шећеровић

Лектура и коректура
Милена Шећеровић

Тираж
300
Штампа
Скрипта, Београд

ISBN 978-86-6051-39-0

Мач у времену и време у мачу

*И као што једнолична храна беспо-
врашно уништава тело и изазива деге-
нерацију и болести тако и једноличност
знања, разумевања, тумачења и мишљења
дегенерише и уништава дух а једноличност
осећаја разара душу.*

*На исти начин на који су једном човеку
пошребне разне уметности, филозофије,
науке, религије... да би пошрно расцветео
своју животињу тако је и у мачевању
једном мачеваоцу пошребно умеће барања
разноврсним мачевима како би своју вештину
развио до лепоте.*

Све постоји прво и једино у времену и кроз време. Зато свако разумевање било чега претпоставља као прво његово посматрање у времену - историју. То важи и за мач као оружје и за мачевање као вештину његове употребе. Из тог разлога, да би се што јасније разумела разноврсност мачева и различитост техника мачевања, потребно је макар у најгрубљим цртама, пошто је реч о веома широкој области којом се бави више наука (археологија, металургија, оружна музеологија, примењена уметност...), изложити кратку хронолошку систематику мачева.

Настанак мача

Мач води порекло од ножа и настао је повећавањем његових димензија и тежине. Нож, напме, има веома дугу историју која вуче корен још од каменог доба и из ње се (преко ножева од дрвета, рога, кости или бакра) издвојила посебна грана – **историја мача**, и то оног тренутка кад је откривена бронза која је била прва погодна, због своје тврдоће, за израду дужег сечива.

До идеје настанка мача могло се доћи у самој борби када је примећено да предност има онај ко има дужи нож. До идеје мача се могло доћи и металуршки, чисто случајно – када се део бронзаног лива разлио у дугачки канал на тлу. Оваква идеја се могла појавити и у самој борби кад је копље било поломљено и скраћено толико да се морало, као мач за бод, употребљавати само са једном руком. На овакав, могући след догађаја, указује и грчка техника борбе кратким копљем (које се не баца) а која је у многим елементима готово идентична са мачевањем дугим мачевима за бод. Но, било како било, мач је као идеја новог оружја блеснуо у људском уму.

Узроци историјске разноврсности мачева

Мач на тлу Европе је током историје, трпео непрестане **трансформације** у сваком погледу. **Намерно нећу рећи усавршавање** пошто хоплитски мач (грчки мач античког доба) ни по чему није мање савршен од рапира – он је просто другачији. У том смислу хоплитски мач је савршенији само за тип борбе и заштитну опрему која се у његово време користила пошто би рапир 17. века био потпуно нефункционално оружје у доба антике. О еволуцији и усавршавању мачева (развоју у висину) се може говорити само у оквиру развијања потенцијала и карактеристика у оквиру једног истог типа мача. Тако нпр. постоје лоши, просечни или одлично израђени хоплитски мачеви који савршено одговарају захтевима борбе.

Ове трансформације су биле толико разноврсне да је европски мач добио праву лепезу форми па се може без претеривања рећи да Европско подручје (пored Индије) поседује највеће богатство најразноврснијих типова мачевалачког оружја на свету.

Трансформације мачевалачког оружја су утицале и на непрестане промене и иновације у техникама мачевања које су морале одговарати карактеристикама тог оружја, а које, као што је то случај и са мачевима нису еволуирале већ су просто постајале другачије – адаптиране. И у овом случају о усавршавању технике мачевања (развоју у висину) се може говорити само у оквиру развијања карактеристика и потенцијала у оквиру једне исте технике. Тако техника борбе витешким мачем 10. века није мање савршенија од технике борбе рапиром 15. века, али је техника борбе витешким мачем 10 века у Француској била савршенија од технике борбе витешким мачем 10 века у Италији а техника борбе рапиром 15. века у Шпанији савршенија од исте те технике у Енглеској. Главни разлози трансформација мачева током историје су последица неколико фактора:

1) Промена у металургији

Већ површан поглед укупну историји технологије израде мача нам показује да се она првенствено заснива на решавању два основна проблема. Први проблем је наћи квалитетан **материјал** тј. онај који испуњава све употребне захтеве овог оружја. Други је наћи адекватну **технологију** за обраду тог материјала.

Када је реч о првом захтеву навешћу пример бронзаних мачева. Једна од особина бронзане легуре – кртост, била је узрок да се мачеви претежно израђују са кратким сечивом, а ако се и израђују са дугим, намена им је била искључиво бодна. Дугачки бронзани мач за удар, да би издражао напрезања без лома, морао је бити масиван, гломазан, јако тежак и незграпан па зато и није био распрострањен. Да би се ово избегло дугачки бронзани мач је израђен да не служи за сечење већ бод. Тако су особине бронзе утицале и на технику мачевања која се код дугачког бронзаног бодног мача (критски рапир) заснива на боду, избегавању секућих удараца и блокова мачем (како би се избегао лом) и на употреби вештих ескиважа. Исто тако кратки мач – најбоље решење енигме бронзане кртости, иницирао је и стварање специфичне технике мачевања. Дакле, мајстори свих епоха су имали за циљ да начине мачеве од материјала који су трајни, отпорни на удар и бод, тупљење, временске утицаје, а при томе лако доступни и једноставни за употребу и обраду. Ова трагања су за резултат имала стварање стално нових типова мачева, па и мачевања – разноврсност форми и богаћење по ширини.

Уколико је реч о другом захтеву, **технологији обраде**, она је разнолика колико и материјал који треба да се обради. Не обрађује се на исти начин бронза, бакар, гвожђе или челик. У почетку је било нужно да се извесне методе аналогно примењују на различите материјале, али то је било спорадично и трајало је док нови материјал није сасвим из себе развио и усавршио нове методе обраде.

И до материјала и до технологије њихове обраде се током историје најчешће долазило упорним експериментисањем и трагањем али исто толико често и случајно. Тек савремена технологија прилази овом проблему научно и систематски.

Технолошке иновације у обради материјала су одговорне првенствено за усавршавање мачева који су израђени од одређене врсте метала (нпр. бронзе) и за резултат су имале стварање

све савршенијих и квалитетнијих сечива у оквиру одређеног типа. Решавање ове две врсте основних технолошких проблема је један од узрока историјске промене и разноврсности типова мачева.

2) Промена у заштитној опреми

У складу са типом мача постоји и опрема која има за циљ да заштити тело од његових дејстава. У ове спада штит, одело, кацига, рукавица итд. Тако се нпр. уз бронзани мач за удар користило кожно-панцирно одело или грудни оклоп од ливене бронзе, уз гвоздени мач за удар је кориштено панцирно одело од металних плочица или верижна кошуља, уз челични мач за бод и удар свуда је пун метални оклоп. Тешко је рећи да ли су промене у мачу иницирале промене у заштитној опреми или је то обратно али се не може погрешити ако се каже да је овај процес био узајаман. Непрестана борба између ефикасности мача и ефикасности одбрамбене опреме била је узрок стварања мноштву типова мачева као и разних врста опреме за заштиту.

3) Прилагођавања тактике борбе различитим противницима.

Борба се може водити једном техником и на одређени научени начин само ако и противник користи исту такву технику. Међутим, уколико се борба води са противником који је сасвим другачији и користи другачије технике борбе потребно је прилагођавање новонасталој ситуацији. Онај ко је флексибилнији и прилагодљивији биће и ефикаснији пошто ће се борити на адекватнији начин. Овде ћу навести само један пример. Док су Римљани ратовали са противницима који су користили кратке мачеве њихови кратки мачеви су били сасвим адекватни, па и техника мачевања коју су користили. Но, кад су почели да ратују са Германима који су били крупни, снажни и користили дугачке мачеве не само да је тактика борбе морала бити другачија већ и заштитна опрема, па и мачеви (појавио се нешто дужи римски мач - семиспата). Велики део разноврсности типова европских мачева води порекло управо од судара и преплитања разних народа и култура током ратова на њеном тлу, а што је водило непрестаном тражењу и прилагођавању постојећих врста мачева другачијим мачевима које поседују противници. Ово је било посебно изражено у периоду великих сеоба народа.

Историјска систематика мачева

Сваки покушај класификовања у времену било које области историје је скопчан са низом методолошких проблема почев од најпростијег да ништа не настаје и нестаје одједном трајући само у једном времену већ се у неким својим облицима зачиње много раније и траје много касније. У том смислу поред великог шаренила јасно изражених типова мачева који су били карактеристични за једно одређено време постоји и њихово преплитање и мешање у мноштво међутипова што у великој мери отежава прецизну класификацију. Узрок томе је не само мешање народа кроз ратове и трговину, преузимање и наслеђивање мачева (тако нпр. многи мачеваоци 17. века још увек поседују и користе наслеђене мачеве 16. века) већ и лоше копирање које је стварало модификације типова као и произвољно и креативно преправљање оштећеног оружја. Тако су настајали и мачеви које је тешко негде груписати и систематизовати због њихове „егзотичности“.

С друге стране када се свему наведеном поред репера форме и времена дода још и један веома битан фактор а то је простор тј. чињеницу да у исто време на различитим местима (чак и веома блиским) могу постојати не само исти већ и различити мачеви (као и да се дешава да у различитим временима на истом простору постоје не само различити већ и исти мачеви) јасно је због чега је увек неизбежна само релативна прецизност у хронолошкој систематизацији типова мачева. Ту никакво стручно чистунство неће помоћи.

Пошто обим и намена књиге пред вама не дозвољава шире, прецизније и свеобухватније претресање ове теме изложена систематика не обухвата све мачеве једног периода већ само најраспрострањеније. С друге стране трудио сам се да не приказујем разне варијације једног истог типа мача, а које су постојале код свих врста мачева, већ само најтипичнију форму која је била карактеристична за одређени период узимајући при томе за критеријум анализе првенствено изглед сечива и дршке, а што је од највећег значаја за мачеваоце и сценске уметнике.

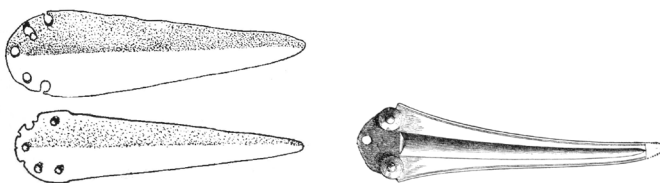
1) Мачеви старог века

Први прави мач је начињен у метално доба. То значи да је мач »младо« оружје јер човеку је требало скоро 2 милиона година да камени нож, камену секиру и копље са каменим врхом замени са бакарним.

Први бакарни „мачеви“ који су израђивани нису били ништа друго до мало дужи ножеви веома лошег квалитета јер бакар је мекан па се лако криви и тупи.

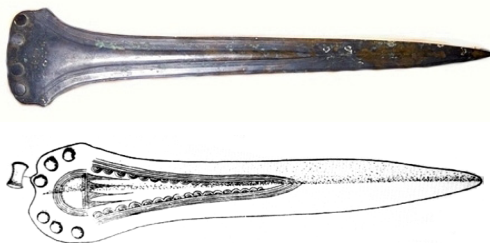
Први прави мачеви су се зато појавили тек са развијенијом технологијом обраде бронзе (легура бакра + 10% калаја) у бронзано доба око 2500 год п.н.е. По старим истраживањима до овога је дошло на Блиском и Средњем Истоку. Но најновија открића доказују да је све почело у средишњем делу Балкана („Терра металица“ - Римски топоним за територију данашње Србије) да би се затим кутура металургије ширила Подунављем на запад и Поморављем на Медитеран, Блиски и Средњи исток. На то указује не само на овом простору пронађен најстарији рудник метала на свету - „Рудна глава“, стар 7000 година већ и археолошки локалитет „Плочник“ недалеко од Прокупља. На том месту, које је било средиште јужновинчанске културе (највећа европска преисторијска цивилизација између 6 и 3 века п.н.е.), пронађено је бакарно оруђе старо 7.500 година што указују да је реч о најстаријем пронађеном металуршком а самим тим и индустријском центру на свету. Ту је уједно пронађен и прстен од бакра стар 7 хиљада година, а што указује да је у Плочнику била уједно и прва јувелирница у Европи.

Бронзани мачеви

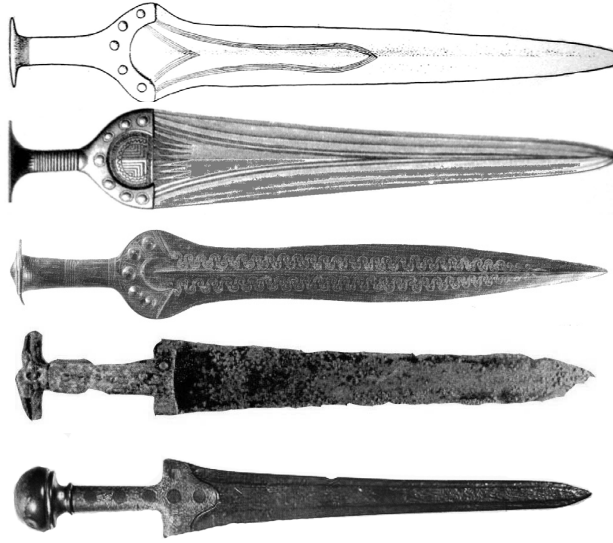

Изложићу кратак и веома груб преглед најтипичнијих бронзаних мачева пошто су они израђивани у веома великом броју варијација и комбинација форми, а без упуштања у јако сложену, обимну и често контроверзну проблематику мноштва типова и подтипова.

Први бронзани мачеви су израђивани почетком бронзаног доба. Били су **кратки** јер су настали увећавањем димензија **шпациуларних бодеза** (троугаоних бакарних бодеза чије се сечиво учвршћивало на одвојену дршку помоћу заковица).

Ови мачеви су били разнолики али у већини случајева је или дршка причвршћивана за сечиво заковицама или је цео мач (заједно са балчаком) ливен из једног комада. У другом случају заковице које се виде на балчаку мача само су део шаре украсног ливења.

Изразитим издуживањем кратких мачева су настали око 2000 год. п.н.е мачеви са сечивом дужине 70 - 100 цм и дршком причвршћеном заковицама. Тако су настали изузетно витки, танки и дугачки мачеви намењени (као краће копље) за бод. Ти мачеви су оригинално откриће *минојске културе* јер се таква сечива нису јављала нигде раније И зато се зову још И критски рапири. Са њима практично и почиње европско бодно мачевање дугачким мачем

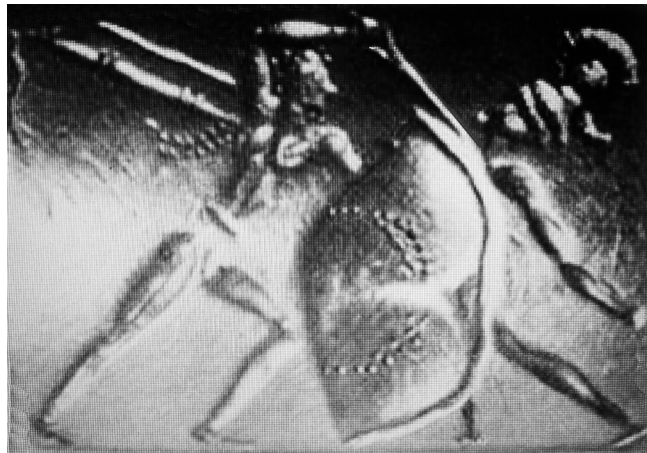

Критски рапири из периода око 1350 године п.н.е

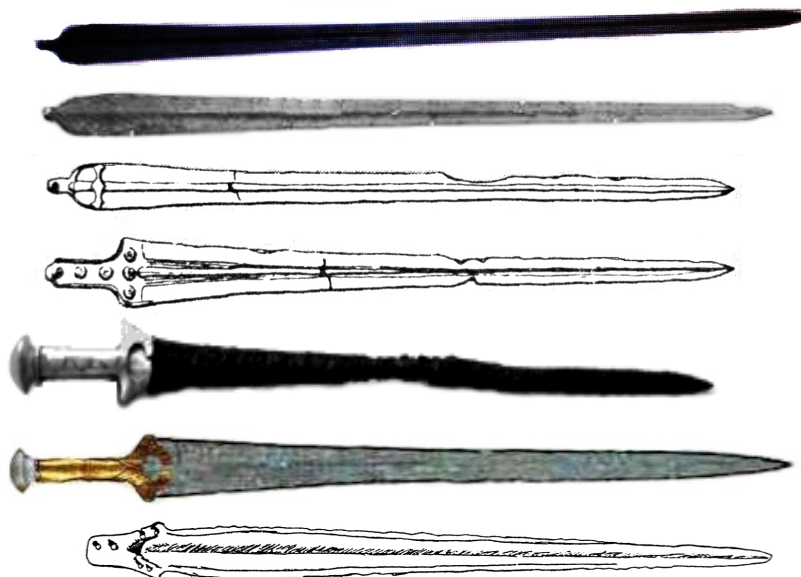
Постоје низ индикација које указују да су Крићани у борби користили 2 рапира што је било веома ефикасно средство против супарника са севера (Микена) који су користили тешке мачеве и штитове. Такав начин борбе је био потребан пошто удар бронзаног рапира у штит би

значио увек и његов лом. Из тог разлога се избегавало мачевање у коме треба ударце наносити по штиту, а најефикаснији начин да се ово избегне је употреба два рапира и ношење окретним кретањем тела бодова испод, изнад или са стране штита.

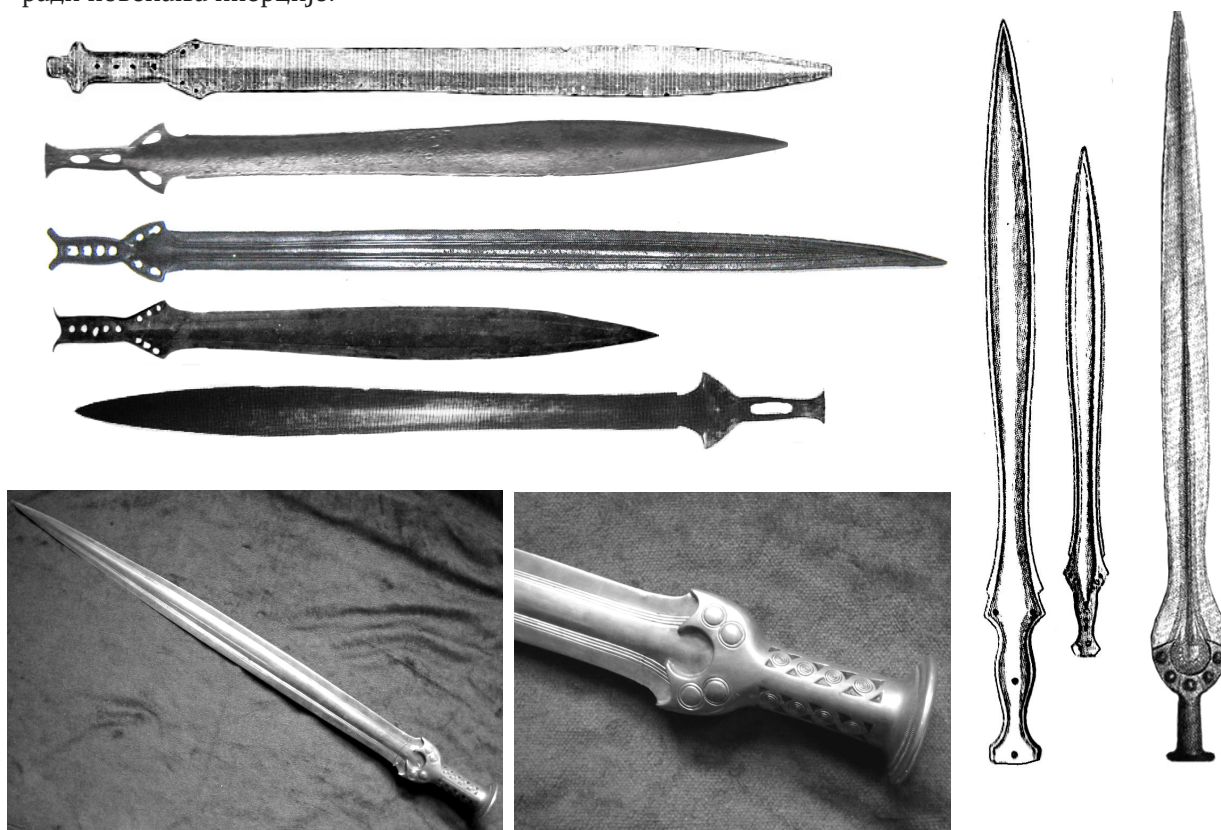
Употреба критског рапира за бод. Бод бронзаним рапиром изнад штита — детаљ златног рељефа из крито-микенског периода (16. век п.н. е.)

Како је на простору старе Грчке јачала робусна, ратничка и груба *микенска култура*, тако се и постепено формира мач који има већу тежину, ширину и дебљину како би могао служити и за ударц (сечење). Тако настаје крито-микенски мач који има велик број варијетета.

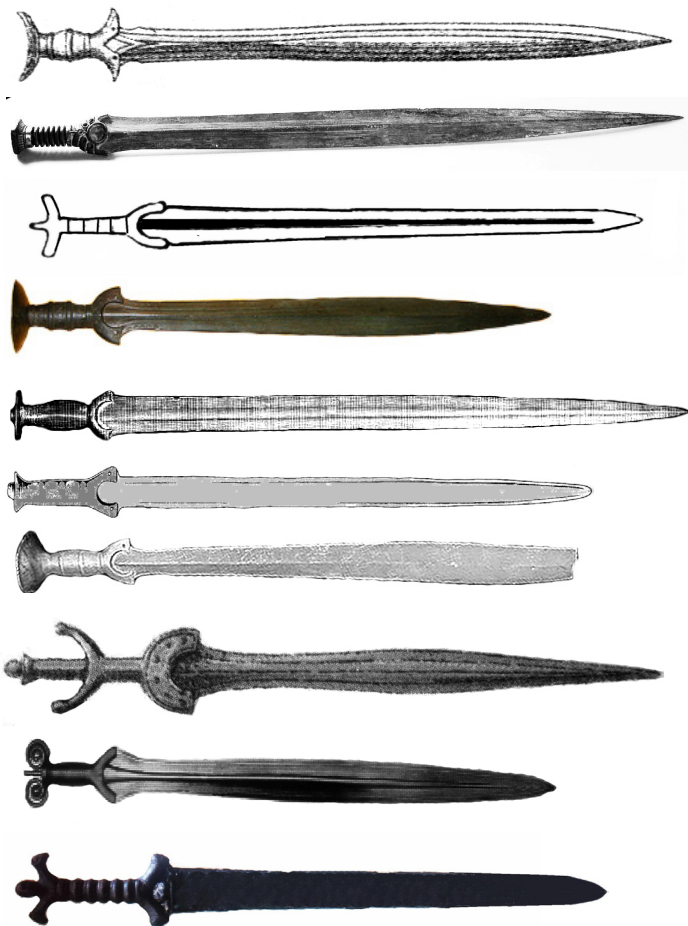
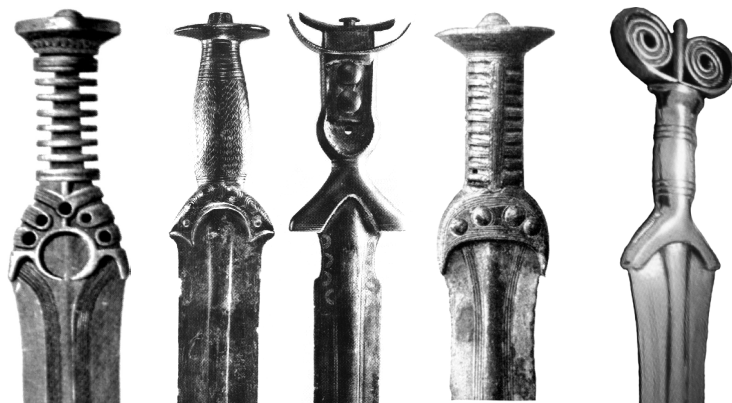

Касније (око 1000 године п.н.е.) у употребу улазе мачеви који су још масивнији, јачи и чвршћи од предходних. Међу њима су били најпознатији мачеви са »језик« дршком (или формом риблиг репа) која је наставак сечива и на коју су се заковицама монтирале дрвене плочице рукохвата обмотаног кожом. Био је то мач намењен првенствено за удар најчешће са листастим сечивом ради повећања инерције.

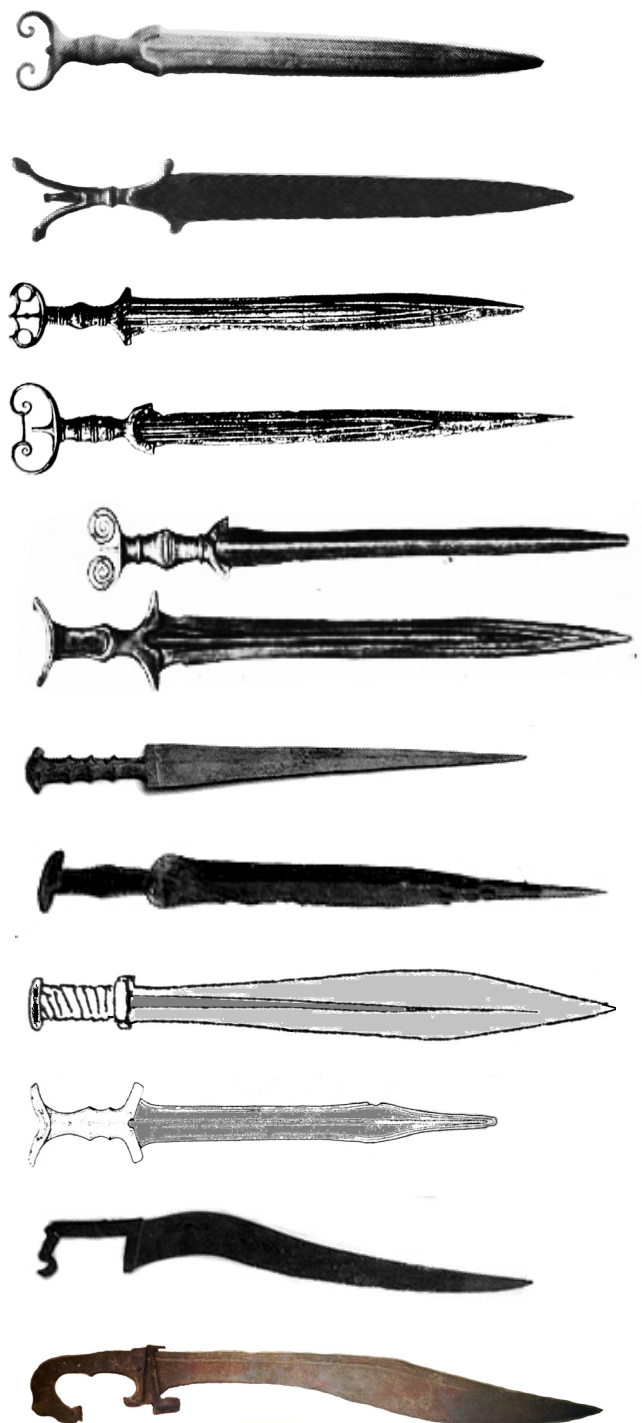

У периоду позног бронзаног доба (950-450. год.п.н.е) Келти из Халштата израђују најпознатије мачеве тог доба. То су дугачки мачеви са другачијим дршкама које се лију са разним формама сечива и балчака (чак и као дворучни). Ови мачеви су углавном били виткији и лакши а често

и врхунска дела примењене уметности а међу њима су најпознатији они са антропоморфним дршкама или балчаима типа »антена« који су били карактеристични за крај бронзаног доба. У севернијим крајевима Европе су упоредо израђивани масивнији мачеви мање деликатне израде.

Учестали ломови дугачких, бронзаних мачева у судару са бронзаним оклопима и штитовима, као и употреба копља које смета манипулацији дугачким мачем, довели су до тога да се пред крај бронзаног доба почињу поново користити кратки мачеви. Кратки мач је био веома распрострањен и израђивао се у све различитијим формама како је бронзано доба прелазило у гвоздено доба.

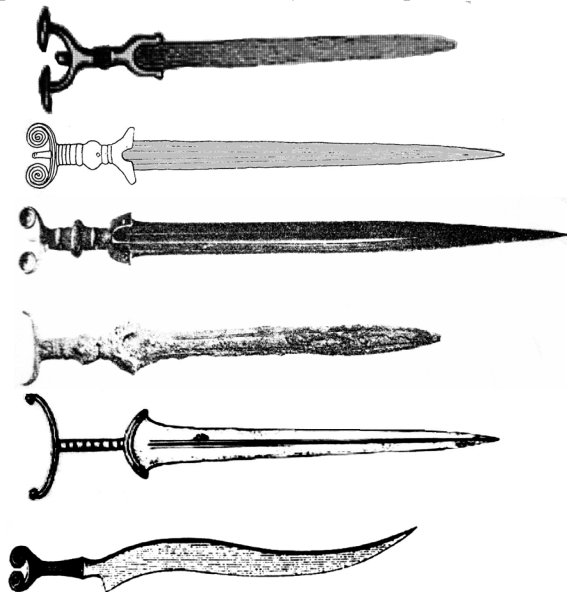

Ови бронзани мачеви, углавном халдштатски, у почетку најчешће прате изглед дугачких мачева тј. изгледају као њихове смањене реплике а тек касније добијају другачије облике. Но, овде треба указати на чињеницу да је скраћење мачева делом било и последица медитеранских утицаја пошто медитерански народи више преферирају кратке мачеве док народи централне, западне и северне Европе дугачке. Разлог је једноставан - разлика у телесној конституцији нпр. Грка и Римљана у односу на Германе и Гале.

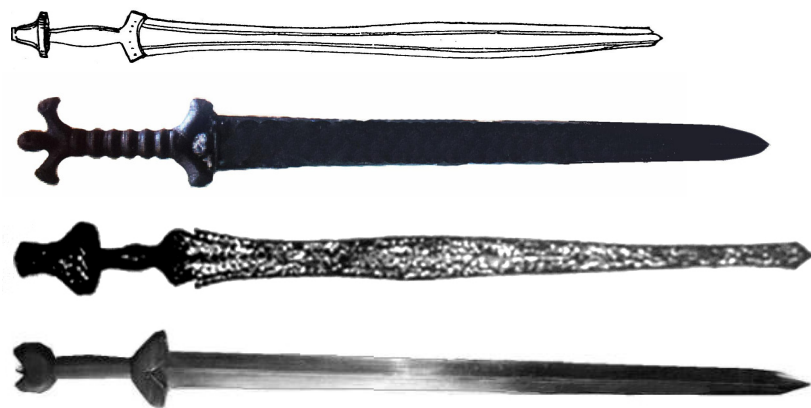
Гвоздени мачеви

По класификацији постоји старије гвоздено доба - халштат (око 700-600 год п.н.е) и млађе гвоздено доба - латен (I - 500-300 г.п.н.е.; II - 300 - 150 г. п.н.е; III: -150 п.н.е. до нове ере).

Келти из Халштата (Аустрија) проналазе (или вероватније преузимају од суседа Етрураца који су имали блиставу цивилизацију на северу Италије) технику израде гвоздја коју доводе до уметности. Они прво израђују кратке мачеве са карактеристичним »антена« дршкама које су раније производили од бронзе. Многи од ових мачева су прављени у комбинацији дршке од бронзе и сечива од гвозђа веома различитог облика.

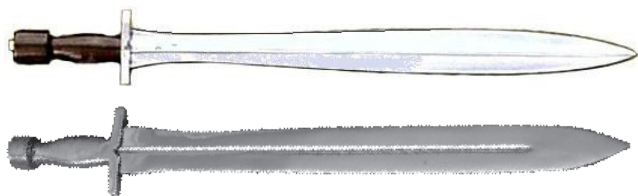

Но, поред кратких мачева на тлу Европе (посебно на Медитерану) се користе и дугачки гвоздени мачеви који као и кратки најчешће прате још увек форму дугачких бронзаних мачева.

Међутим, гвозђе се знатно теже обрађује него бронза а и гвоздена руда је била ређа и скупља од бронзе. Такође, овакви дугачки гвоздени мачеви се нису ломили као бронзани али су се зато стално кривили. Из тог разлога је око 800 године п.н.е у медитеранским земљама претежно кориштен кратки гвоздени (хоплитски) мач који се не само лакше израђивао већ је био и знатно zgodнији за борбу у тесно збијеној фаланги.

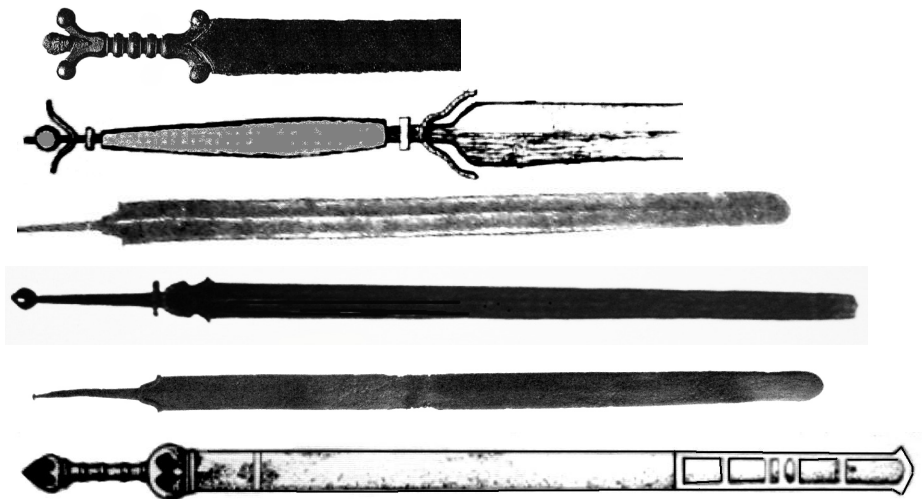

Око 600-500 године п.н.е. хоплити почињу да користе и мач »копис« или »махаиру« који се раније израђивао од бронзе. Овај мач има само једну и благо повијену оштрицу. То је био претежно секући гвоздени мач са једном оштрицом сличном јатагану.

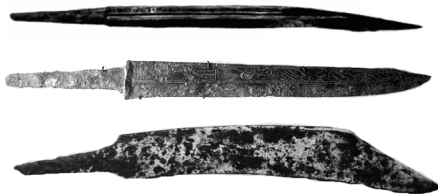

Око 450 године п.н.е Келти из Ла Тена (Швајцарска) почињу да израђују гвоздено-челичне мачеве који су лакши, виткији и квалитетнији од гвоздених. Најтипичнији и најраширенији Келтски мач је тада био дугачак, прав и често без врха. Они производе чак и једноипоручне гвоздене мачеве са веома елегантним дршкама. Келти ће извући велику корист од својих мачева освајајући Европу потискивањем осталих варварских народа наоружаних лошим гвозденим или чак бронзаним мачевима стварајући прво европско царство. Они израђују мачеве од префињено обрађеног и украшеног гвожђа са апстрактним геометријским приказима стварајући поред тога и веома развијену примењену уметност у другим областима живота.

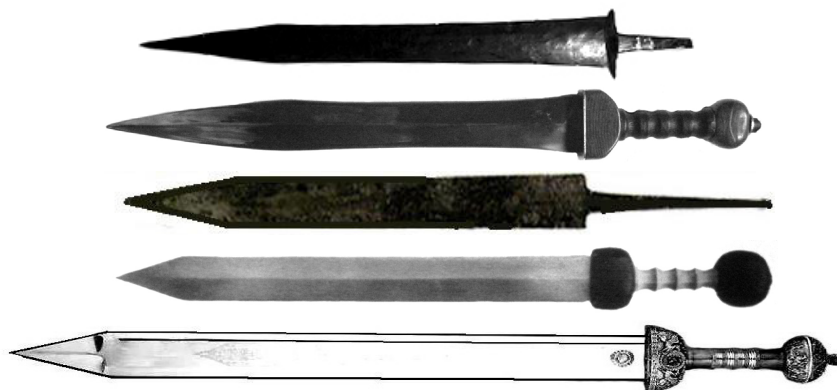
Дугачки латенски мач ће преузети и Гали тако да ће он убрзо постати главни мач највећег броја становника варварске Европе.

Келтске мачеве су преузели и Германи и други северни народи који су у борби до тада користили дугачке бодеже и кратке мачеве типа сакс и скамасакс (seax - scramasax).

Но, с друге стране паралелно уз све веће распрострањење дугачког мача све више у употребу улази и кратки мач. Главни носиоци овог тренда били су Римљани са *гладијусом* кога су у употребу

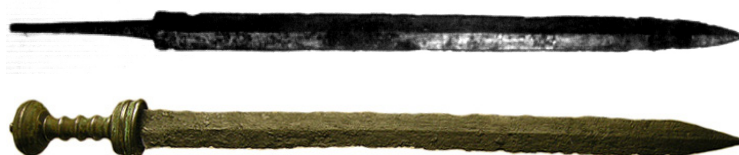
увели масовно у 3. веку п.н.е. Овај мач ће се прво израђивати у форми сечива „хиспанијенсис“ („шпански мач“), затим у форми сечива „мајнц“, па „фулхам“ и »помпеја«. Римљани су имали и семиспату, полудуги мач типа »помпеја« мало дужи од класичног гладијуса.

У периоду око 100. године Римљани почињу да избацују из употребе кратке мачеве а уводе дуги мач »спату« који је модификација келтског (каснолатенског) мача* кога су користили Гали и Германи. Римска спата је двосекли мач са тешким сечивом паралелних оштрица, средње израженим врхом и кратком једноручном дршком. Спате су у почетку користили само коњаници али су оне касније постале стандардни мач и пешадије.

Читалац може брзоплето закључити да су Римљани кратке мачеве заменили дугачким зато што су дугачки мачеви били бољи за борбу. То, међутим, није тако.

Наиме, разлози повлачења кратких мачева су били првенствено **спољашње** природе. Временом је слабљењем римског царства војску сачињавало све више варвара. Они су регрутовани на брзину и било их је тешко обучавати римској техници мачевања која се још морала и модификовати јер су варвари користили своје дугачке мачеве. Такође, Римљани су се због великих територија које треба контролисати а све мањег броја броја људи све више ослањали на коњицу, а тада су потребни дуги мачеви а не кратки. Осим тога како се римски свет ближио крају Римљани су бивали све мекопутнији (»метиљавији«) и декадентнији јер их је угодан живот цивилизације и раскоши разнежио, улењео, размекшао и телесно и духовно. Из тог разлога су се у пешадији почели окретати дугим мачевима за »борбу на даљину« (дистанциону борбу) пошто борба помоћу њих није тражила толико срчаност карактера и окретност тела као што је то било са борбом »прса у прса« кратким мачевима. (Један од римских сенатора симболично говорећи о тој декаденцији уочи пада Рима је рекао: »Царство које су наши преци извојевали са кратким мачевима ми смо изгубили са дугим«).

У доба позног римског царства појављује се још један модел спате. Реч је о једноипоручном мачу који је имао дужину стандарне спате али му је дршка била предвиђена за мачевање са две руке. Ову врсту мача су, међутим, углавном користили виши слојеви аристократије и војске. Кад је реч одворучном оружју треба споменути да је у том периоду била и веома распрострањена дворучна сабља коју су углавном користили Дачани.

2) Мачеви средњег века

Рани средњи век (5-10 век)

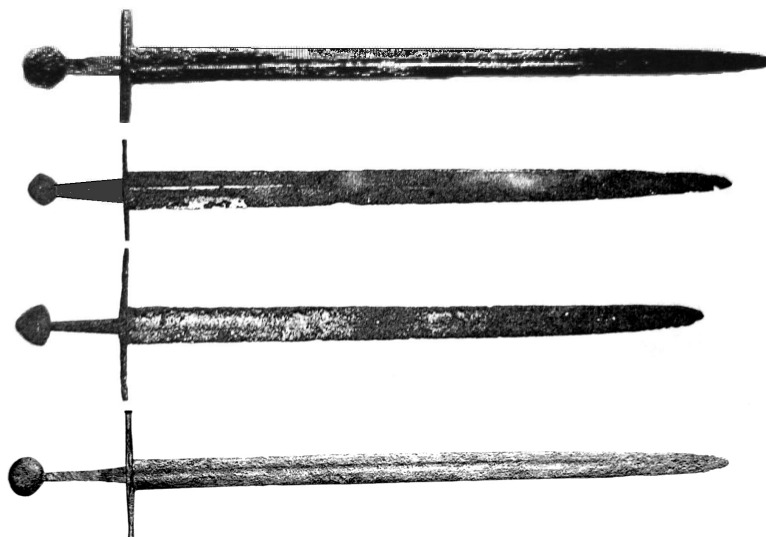
Након пропасти Западног Римског царства, током периода хаоса сеоба народа почетком раног средњег века, простором Европе доминирају мачеви у мноштву варијација (римских, германских, галских...) типова спата, како кад је реч о дршкама тако и сечивима.

Но, све те варијације су се крајем 5. века кристализовале у меровиншки мач (франачку спату). То је био тешки једноручни двоштрични мач са широким и јаким сечивом паралелних оштрица, скоро без накрснице и чешће без врха него са врхом. Меровиншка спата се израђивала у краћој и дужој варијанти. Овај мач ће око 8 века под утицајем викиншког мача почети лагано да се трансформише у каролиншки мач.

Мачеви развијеног средњег века (10-13 век)

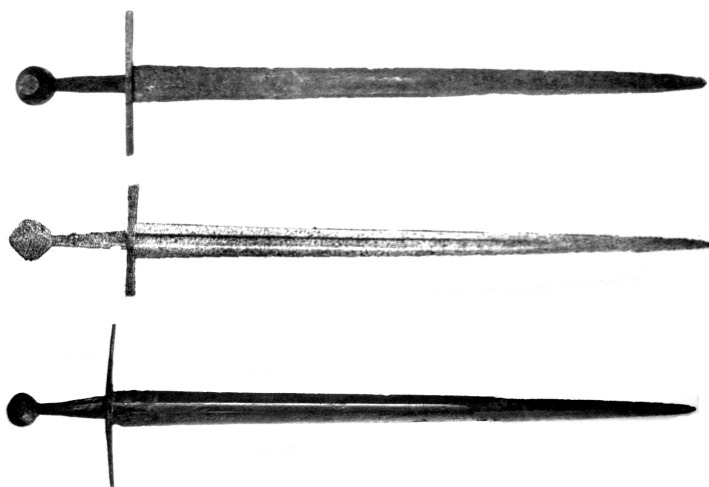
Каролиншки мач ће око 10. века добити форму романичког мача. Овај мач ће од свог првог облика (ранороманичког - 10 век) стално по мало добијати у дужини сечива и накрснице. Дршка ће му и даље остати кратка, оштрице сечива готово паралелне а врх скоро исто изражен као и код каролиншког. Тако ће закључно са 13. веком бити формирана друга форма романичког мача - каснороманички.

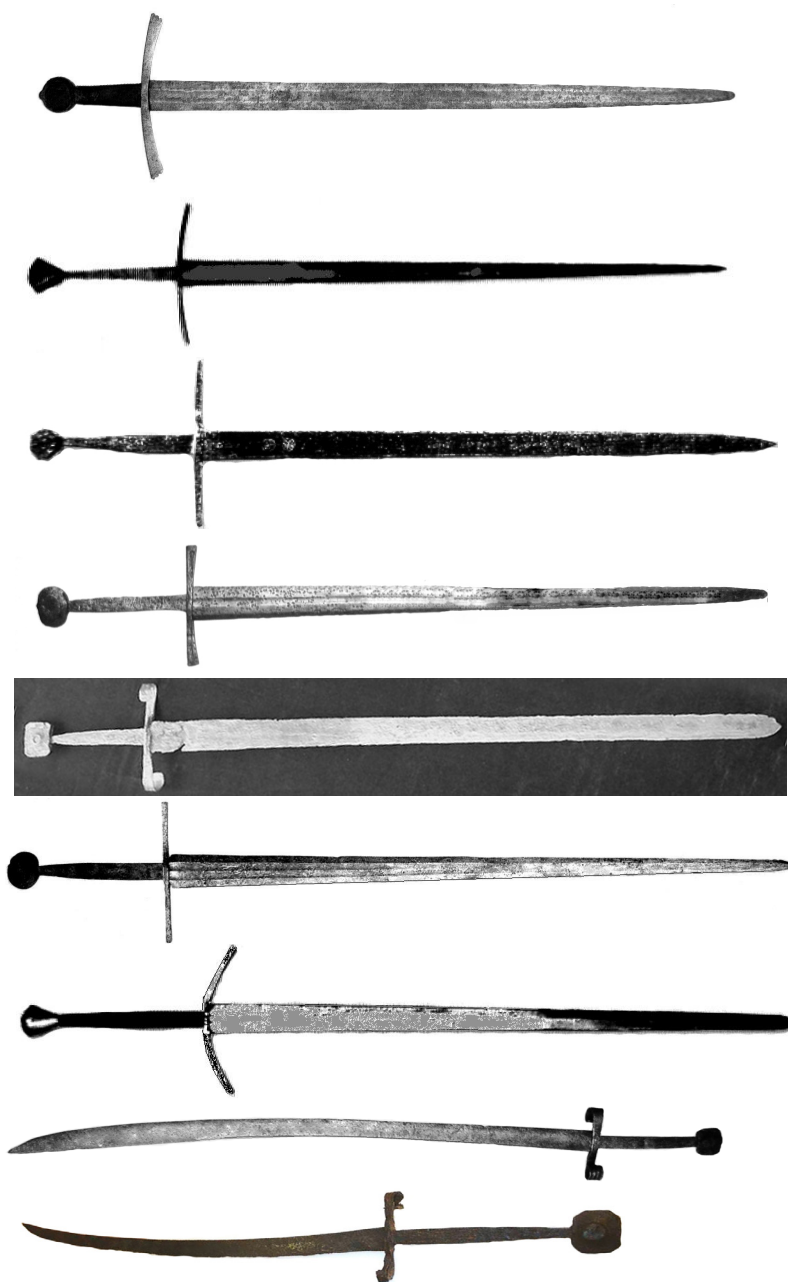

Мачеви позног средњег века (13-15 век)

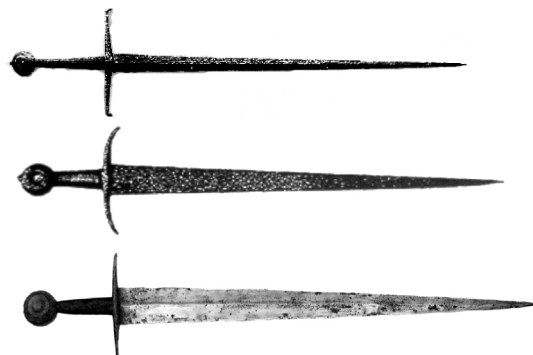
Од 13. века каснороманички мач се трансформише у готички мач. Сечиво постаје виткије и издуженије, оштрице престају бити паралелне и стичу се у клин формирајући изражен шиљасти врх а накрснице се често благо криве у напред. Сужавање сечива је до половине 14. века било постепено а од половине 14. века сужавање је изразито.

Средином 14. века дршка готичког мача се продужава тако да настају први једноипоручни мачеви. То су били масивни и јаки мачеви али са свим карактеристикама сечива готичког периода. Тада се појављују чак и једнипоручне и дворучне сабље (угарске) које су требале да парирају једноипоручним мачевима са равним сечивом.

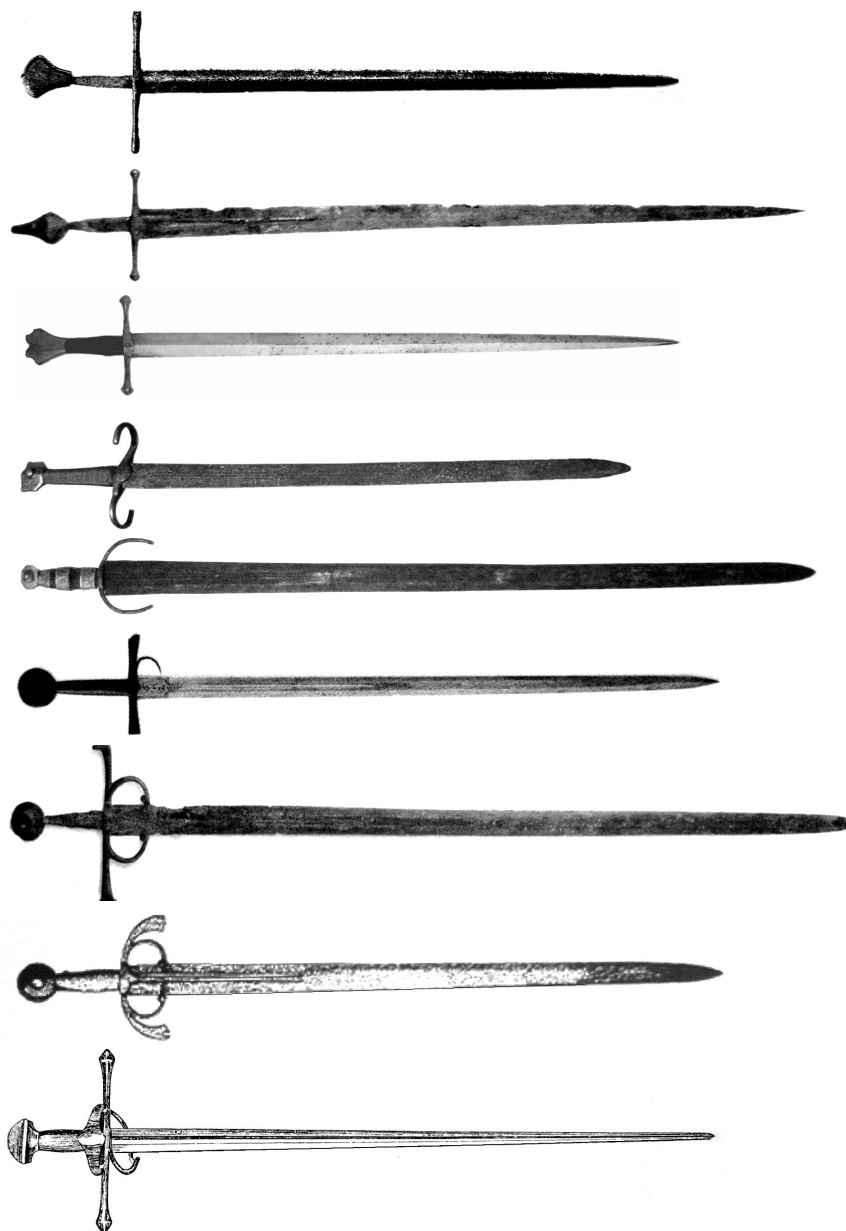
Од друге половине 13. века су били веома популарни и кратки мачеви са јако израженим врхом. Њихова намена је првенствено била бодна - пробијање оклопа.

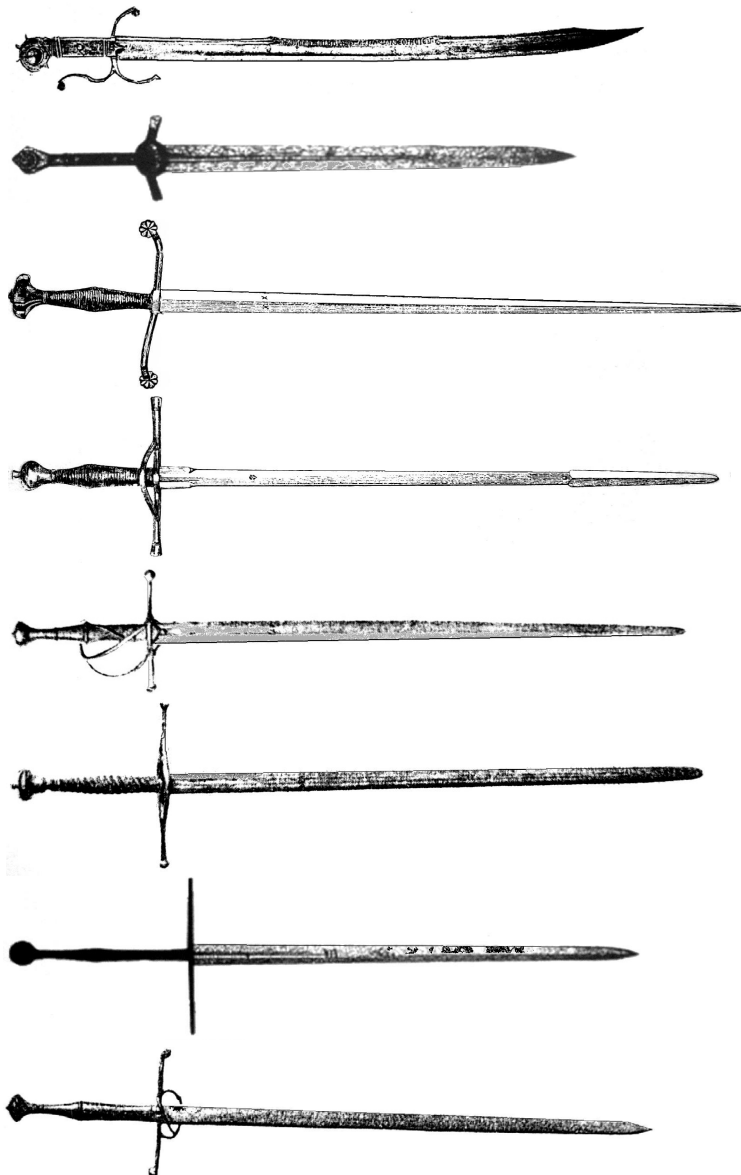

Половина 15. века је преломно време у еволуцији готичког мача. Тада се појављују први мачеви за бод и сечу полувојно-полуцивилног типа из којих ће касније настати нововековни цивилни мач - рапир.

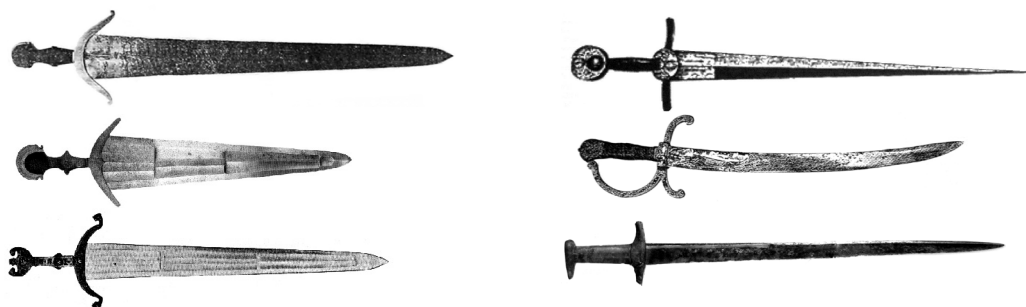
Полувојно-полуцивилни мачеви крајем средњег века: имају деликатнију форму, уже дугачко сечиво са веома зашиљеним врхом и краковима накрснице који се повијају у различитим правцима да би крајем 15. века почели да се преплићу формирајући прве форме балчака рапира. Мачеви овог периода су најчешће тешки од 1,2 до 1,5 килограма.

Војнички мачеви крајем средњег века: поред једноручних мачева у 15. веку се користе сабље и једноипоручни мачеви. Једноипоручни мачеви су у том периоду знатно виткији, лакши и елегантнији при чему и код њих долази до усложњавања балчака. Мачеви овог периода имају најчешће тежине од 1,5 до 2 килограма. Крајем 15. века дршка једноипоручних мачева се продужава скоро до величине дворучне тако да настају не само прелазни једноипоручни мачеви већ и први, најпростији дворучни.

У 15. веку се поред дугачких мачева у периоду касне готике раширено користе и кратки мачеви посебно популарни у Италији, Чешкој и Немачкој.

3) Нови век (16-18 век)

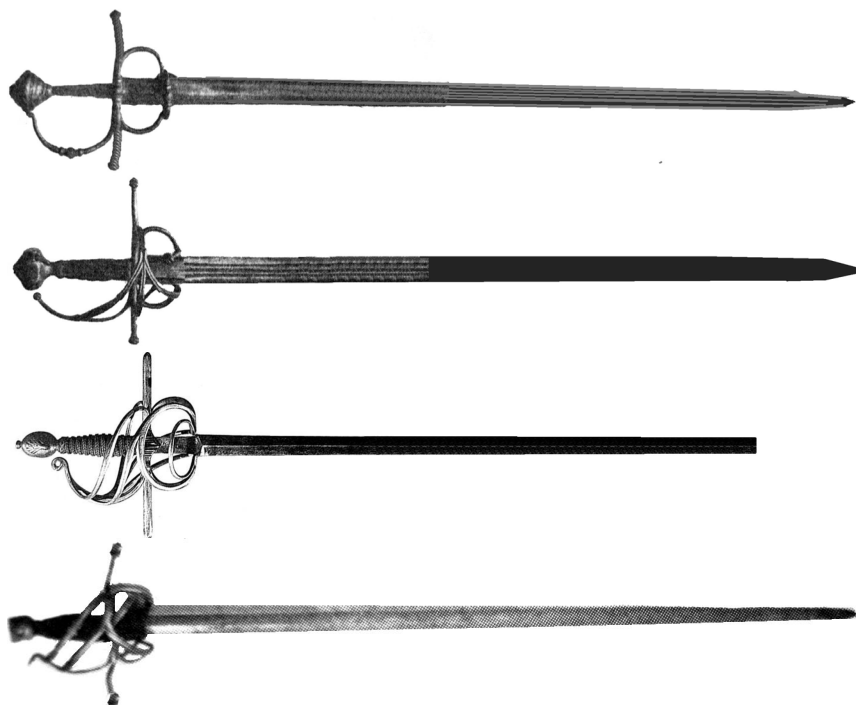
Овај период је у односу на све предходне периоде најбогатији по разноврсности форми мачева било да је реч о цивилним или војним мачевима. Тада настају мачеви који су по форми балчака веома слични али њихова сечива имају различиту дебљину и ширину. Типичан пример за ово је **шпански рапир** који се може наћи у форми веома масивног војног рапира али и у форми лаког рапира чије сечиво готово прелази у специјализовано бодно сечиво шпаде.

Слична ситуација је и са војним и цивилним шпадама 18. века које имају готово идентичне балчаке али сечива им се значајно разликују по маси, чврстости и попречном пресеку пошто се војна шпада користила и за сечење (била је, дакле, заправо лаки рапир који има плоснато сечиво - транзициони рапир) док се цивилна користила само за бод и има сечиво са троугластим попречним пресеком.

Тешки војни шпански рапир и лаки цивилни шпански рапир; војна шпада (транзициони рапир) и цивилна шпада

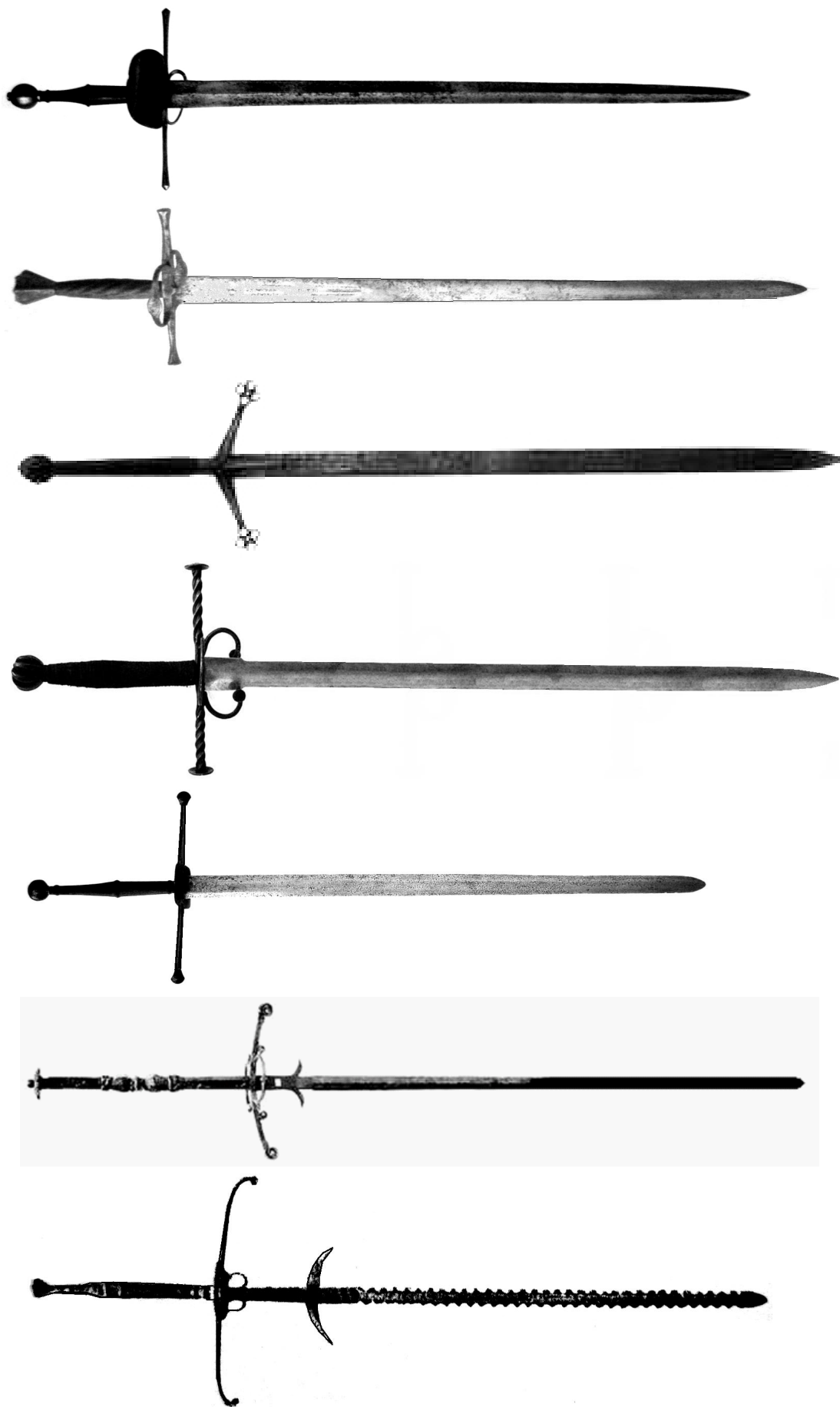

Цивилни мачеви 16 века. Почетком 16. века једноручни полувојно-полуцивилни једноручни мач је смањено тежину претворивши се у цивилни убодно-секући мач са развијеним рукобраном - **рапир**. Овај мач најчешће има тежину од 1,2 до 1,4 килограма а његова дужина и тежина ће према 17. веку опадати а балчак ће му се све више усложњавати. Овим мачевима се више сече него бодје.

Војнички мачеви 16. века: користе се тешки једноручни мачеви широког сечива пешадијске и коњичке намене, мачеви стоко (за пробијање оклопа) али и разни полувојни мачеви типа скјавоне. Током прве половине 16. века користе се и једноипоручни мачеви али касније ове сасвим потискују и замењују дворучни мачеви. Тежине ових мачева су веома разнолике и крећу се најчешће од 1,3 до 1,6 килограма за једноручне а за дворучне од 2,5 до 3,3 килограма.

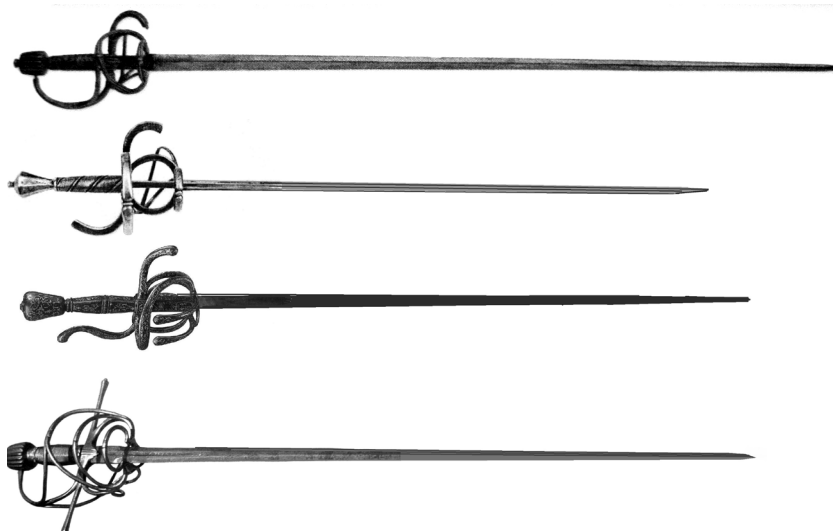

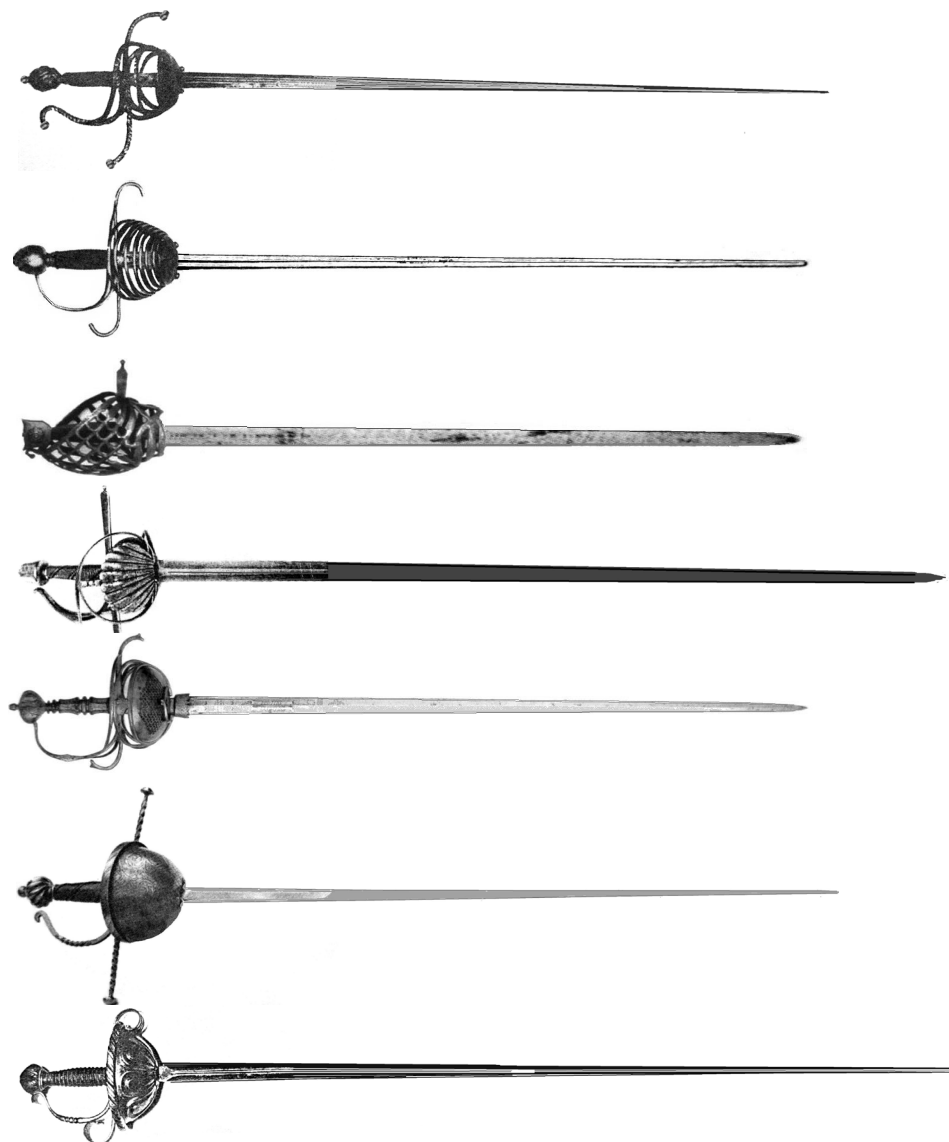
Поред свих наведених мачева током 16. века су, као и у свим предходним периодима, кориштени и кратки мачеви у разним формама, па чак и као дворучни.

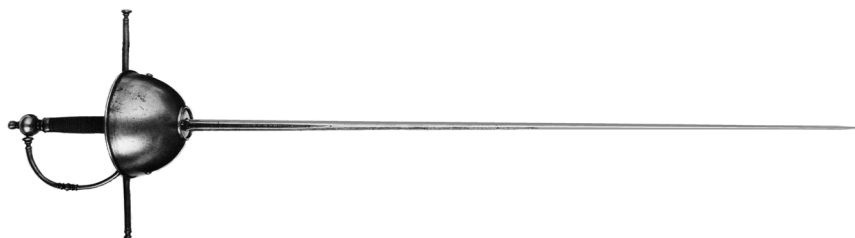
Цивилни мачеви 17. века: почетком овог века тешки рапир се полако претвара у средње тешки рапир. Сечиво средње тешког рапира постаје све лакше а рукобран све сложенији и затворенији (због заштите шаке од бода). Код неких мачева (швапски) се комбинују краци корпе накрснице са металним плочицама, код других се краци накрснице плету у густу непробојну корпу (скјавоне), а код трећих се балчак прави од једне пуне, затворене металне сферне површне - гарда. Овим мачевима се подједнако сече колико и боде а њихова тежина се најчешће креће од 1,1 до 1,3 килограма.

Најпознатији међу средње тешким рапирима су „свепт-хилт“, „папенхајм“, шпански рапир и лаки „скјавоне“ мачеви. Неки од ових мачева („папенхајм“ и „скјавоне“ су као средње тешки мачеви, често кориштени и као војни). То је, дакле, период у коме су се често преклапали цивилни и војни мачеви.

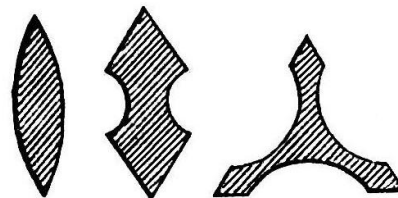
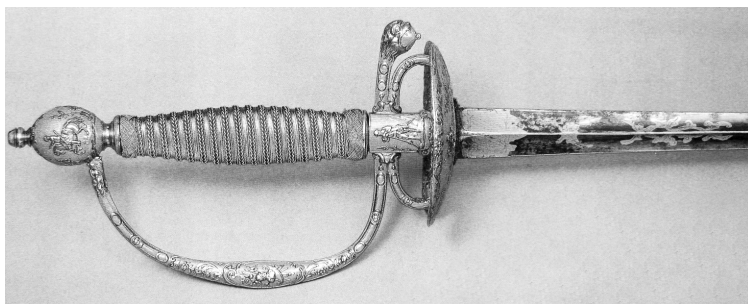
Средином 17. века од средње тешког рапира настаје лаки рапир којим се више бодe него сече. Овај рапир има тање сечиво, балчак без мноштва пречага (лакши) који се формира у облику веће или мање гарде и пљоснато сечиво које може послужити за сечу. Овим мачевима се више бодe него сече тј. сечење више служи за лакше рањавање и деконцентрисање противника у борби. У лаке рапире спадају као најпознатији „куп-хилт“ мачеви **транзициони рапири** и „**фламберг**“ рапири. Сви ови рапири се на неки начин разликују али спадају у мачеве чија тежина је најчешће између 750 и 1100 грама. „Куп-хилт“ рапири спадају у рапире шпанског типа али са уским двосеклим сечивом. Транзициони рапири имају двосекло пљоснато уско сечиво и лагани балчак са заштитном пречагом за прсте шаке. „Фламберг“ мачеви имају прост балчак лакши од балчака „куп-хилта“ и транзиционог рапира и немају пречагу (браник) која штити прсте шаке што значи да су за разлику од транзиционог рапира којим се и сече (па је потребна заштита прстију шаке) претежно намењени боду. Све указује на то да ће средином 17. века управо на трагу „фламберга“ настати флорет – основни мач за вежбу у будућем (шпадном) мачевању.

Војни мачеви у 17. веку. Доминирају углавно разне врсте коњичких мачева, палаши, сабље, тесаци и мачеви за пробијање оклопа. Користе се и често цивилни мачеви због њихове средње тежине (нпр. мач »скјавоне« и »папенхајм«). Такође и официри дворјани користе транзиционе рапире код којих је сечиво нешто јаче. И у 17. веку се поред цивилних и војних дугачких мачева користе и кратки мачеви. Тежине ових мачева се углавном крећу од 0,8 до 1,5 килограма.

Цивилни мачеви 18. века. Још веће олакшавање и скраћивање сечива транзициони рапир претвара у кратки (дворски) мач - **шпаду**. Шпада је специјализовано бодни мач са јако танким и лаганим сечивом које је у почетку **пљоснатог пресека** а касније **троугластог**. Уколико шпада, међутим, има пљоснато сечиво по изгледу јако личи на транзициони рапир (само је лакша и краћа), а често их је и тешко разликовати, што значи да се права шпада од транзиционог рапира изгледом поуздано разликује само по сечиву троугластог пресека (као бајонет). Овај попречни пресек сечива се у ширу употребу увео још средином 17. века али је своју кулминацију доживео управо у 18. веку.

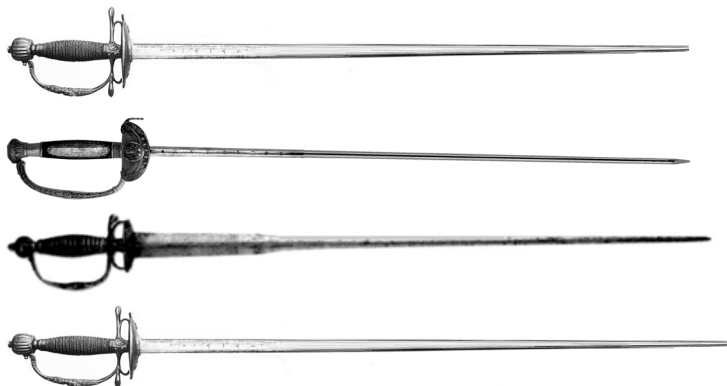

Шпада и попречни пресек сечива првих шпада (пљоснато сечиво без и са каналом) и попречни пресек сечива тријугастих шпада (тријугасти)

Кад је реч о сечиву троугластог попречног пресека постоје две фазе његовог формирања. У почетку (крајем 17. века) се израђује тип „колишемард“ (по шведском грофу Кенингсмарку изумитељу овог сечива) који има велику ширину при балчаку и нагло смањену ширину при врху. Овакво сечиво остаје јако за извођење блокова али са брзим и покретљивим врхом. Израђивано је за случај борбе са противницима који још увек користе лаке рапире или спадроне (изводе сечења) како би се могли извести блокови без ризика лома шпада. У другој фази (почетак 18. века), кад су французи избацили из цивилног мачевања сасвим сечење, ојачање при корену постаје сувишно и формира се троугласто сечиво шпада које се уједначено сужава од корена ка врху.

Тада уједно настају и „перо-лаке“ шпада које се са заштитном капицом на врху користе као школски мач за учење мачевања лаким рапиром, као статусни, почасни или украсни мач (варошки мач за шетњу) или као мач за обрачуна у двобојима. Шпада су се израђивале са сечивом краћим од рапира (зато се и зову још и „мали мач“) а примерци који су израђивани за уличну борбу чешће су имали нешто већу тежину од просечне и она износи око 600-700 грама зато што је са њима борба била мање обострано ризична. Шпада које су лакше представљају прелазне мачеве из борбених у спортске.

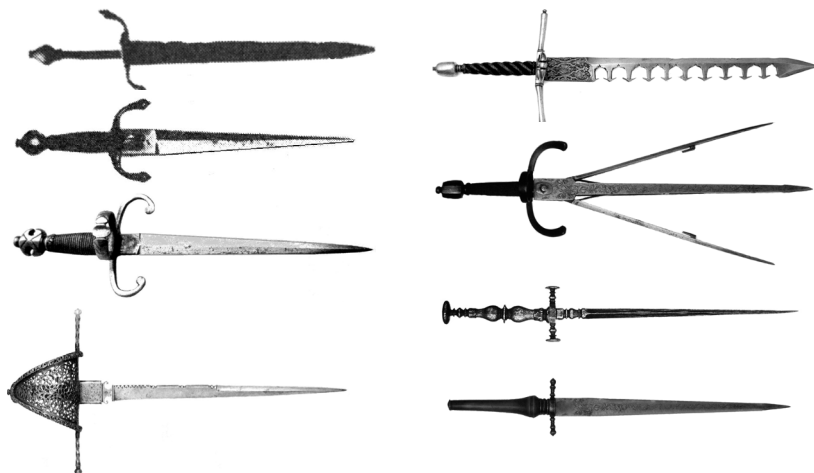
Шпада су углавном задржале форму балчака транзиционог рапира зато што је пречага за заштиту прстију кориштена повремено за ударац балчаком и зато што је штитила прсте шаке од лаких удараца сечивом („шмис“) који су код шпада кориштени за успутно ометање и деконцентрацију противника.

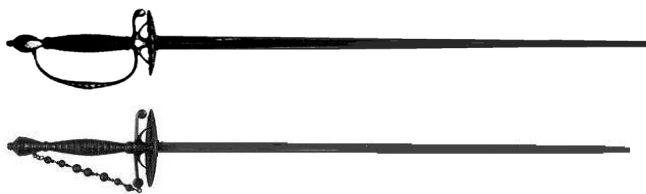

Употреба заштитне пречаге за прсте код удараца

У цивилном мачевању се још од 16 века поред рапира у десној руци користи и бодеж за леву руку - **дага**. Овај начин мачевања своју кулминацију достиже у 17. веку када дага добија различите форме балчака од простих до веома сложених. Најпознатије су расклапајуће даге код којих се притиском на дугме сечиво отвара у трозубац као и даге типа „чешаљ” („мачоломац”). Крајем 17. века дага се избацује из употребе и од ње са једне стране остаје само лаки, танки бодеж „**стиллет**” а са друге стране се формира бодеж који се ставља у цев пушке мускете - „**бајонет**”.

Војни мачеви 18. века. Официри аристократе користе углавном шпаде са појачаним сечивом и спадроне (лаке палоше) док регуларна војска палоше, тесаке и сабље. Тежине ових мачева су најчешће од 1 до 1,4 килограма.

4) Модерно доба (19-20. век)

Цивилни и вежбовни мачеви 19-20 века.

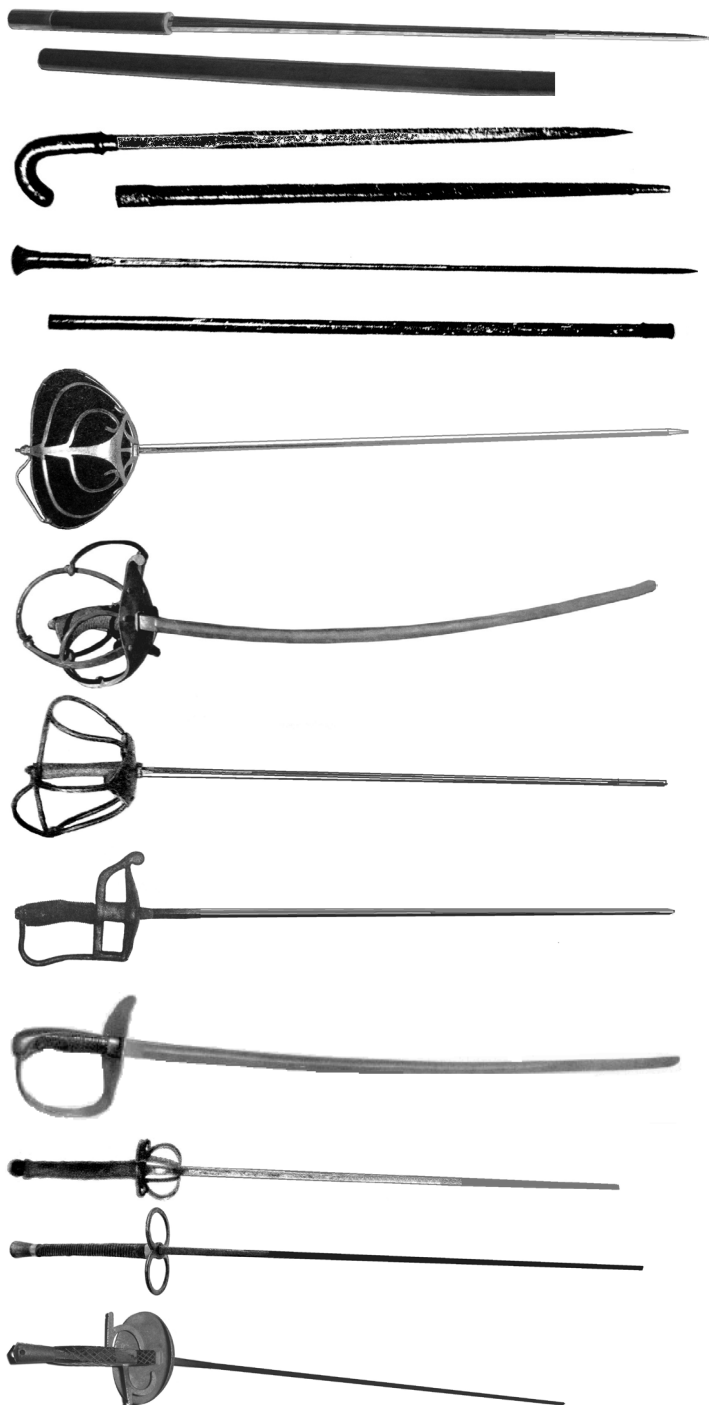
Када је реч о мачевима периода 19-20 век **цивилни борбени** мачеви нестају јер се хладно оружје више не носи и не користи у грађанском животу изузев у форми различитих бастон (бордон) штапова у којима се налази сакривено сечиво шпаде. Изузетак од овог су биле само посебне веома лагане сабље типа „шлагер” које су кориштене за посебан тип полуборбеног-полуспортског мачевања међу студентима углавном у Немачкој и Аустрији. За куртоазно (вежбовно) борбено

мачевање се користе затупљени цивилни мачеви и сабље 18. века, специјализовано израђени вежбовни мачеви и војни мачеви 19-20 века затупљеног врха и оштрице.

За вежбање и учење спортског мачевања (замена двобојног мачевања шпадом) користио се савитљиви **флорет** који је у почетку имао „лунета” гарду (са два или више прстена испред шаке) а касније плитку гарду.

За период 19-20 века су посебно карактеристични и разни типови лаких почасних, украсних и парадних мачева за питомце војних академија, полицију и државне чиновнике различитих рангова.

Тежине свих мачева овог периода су веома разнолике и крећу се најчешће у распону од 0,3 до 0,7 кг.

Војни мачеви 19 - 20 века. Једини прави борбени мачеви у 19 и 20. веку су војног типа и то коњичке сабље, официрске сабље, палоши, спадрони. То су мачеви чија се тежина креће између 1 и 1,4 килограма. Војска углавном поседује кратке мачеве, тесаке и кратке мачеве. У употреби су и кратки мачеви који се постављају на цев пушке - мешавина мача и бајонета. Официри користе спадроне (лаке палаше) и официрске сабље. Питомци војних академија и полицијски службеници разне врсте лаких шпада и кратких мачева

Многи мајстори су се домогли тајних рецептура ковања доброг мача
но ипак га никад нису успели исковати.

То је зато што им увек измиче један додатак у изради свега доброг,
па и доброг мача - додатак који не може обезбедити ниједна рецептура.
Тај додатак је приступ ковању: прави мајстор, наиме, наручени мач израђује
за новац али никад не због новца јер зна да
добар мач не кује добро плаћање већ добар рад.

Само онај ко ради са жељом да у свом делању досегне перфекцију, који,
дакле, чини због љубави према стварању - уметности, а не због љубави
према новцу - трговине, може удахнути дух живота створеном.

Свако врсно дело се, зато, од обичног или лошег увек разликује
само по једном: неухватљивом поклону мајстора наручиоцу,
вишку који се не може ни израчунати ни платити - духу оплемењујућег
који из учињеног зрачи.

Зато су неки мачеви добри а неки лоши, неки мачеваоци добри
а неки лоши, зато су нека људска дела и поступци безвредни
а неки се уздижу изнад сваког вредновања.

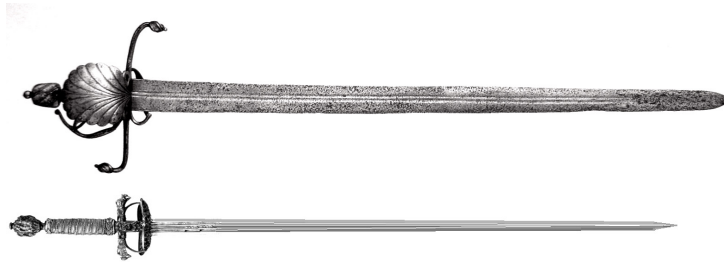

ПРИЛОЗИ

ТЕШКИ ИЛИ ЛАКИ МАЧЕВИ?

Лаким мачем се иде на лаки мач, средње тешким на средње тешки а тешким на тешки. Само тада исход борбе зависи више од мачеваоца и његове вештине него од околности и случаја.

Избегава се ићи средње тешким мачем на лаки или тешки мач и лаким или тешким мачем на средње тешки јер тада исход борбе подједнако зависи од вештине мачеваоца колико и од околности и случаја.

Само у очају и нужди се иде лаким мачем на тешки и тешким на лаки јер тада исход борбе више зависи од случаја и околности него од вештине мачеваоца.

У свом језгру, дакле, парадоксално исход **борбе** увек зависи од усклађености и **хармоније** учесника!

Мач је предмет који се у борби понаша у складу са законима механике. Најважнији физички параметар који утиче на свако механичко кретање, па и кретање мача, је **маса**. Она одређује инерцију и убрзање сечива - брзину његовог покретања, кретања и заустављања, дакле покретљивост и могућност управљања сечивом, а што је кључно за извођење било ког напада и одбране мачем.

Грубо узев све мачеве по маси можемо поделити на **тешке**, **средње тешке** и **лаке**. Сваки од наведених типова мачева, у складу са својом тежином, има посебну намену и по њој се и разликују али оно по чему се они не разликују је да сви (у одређеном распону) имају масу која их чини употребљивим за праву борбу са ефикасним исходом.

Мачеви чија тежина прелази тежину тешких су за **йправо** мачевање **неупотребљив предмет** јер се сувише тешко и споро покрећу а кад су покренути сувише се споро крећу а тешко заустављају. Другим речима: измах и замах таквим мачевима није могуће квалитетно извести а бод је тешко прецизно усмерити па се они и не могу сматрати мачевалачким оружјем.

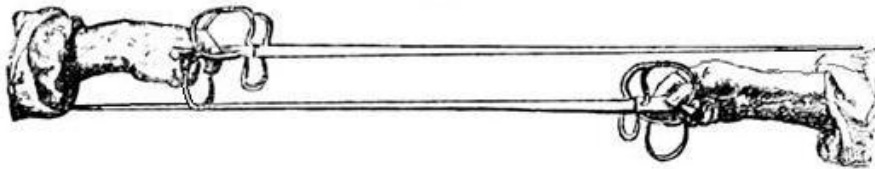
Исто тако и мачеви који су сувише лагани тј. чија је тежина мања од лаких су за **йправо** мачевање **неупотребљиви предмети** - играчке и то из два разлога:

1. Сечење сечивом сувише мале тежине је без значајног ефекта а бод оваквим сечивом је неефикасан пошто сечиво сваког мача који претендује да буде право **ефикасно пробојно** оружје мора да поседује не само потребну крутост за пробојност (када се на његов врх постави тег од 20 кг. сечиво не сме да има отклон од вертикале већи од 7 - 14 цм.) већ и ширину која тој пробојности даје убојитост (можете танком иглом пробости целог човека а да му не буде ништа) - сечиво не сме да има мању ширину од 1 цм. на првих 2 цм. од врха.

2. Сувише лаки „мачеви“ су превише брзи и покретни - не може их ни око видети, ни рука контролисати, ни разум промишљати. Са опадањем тежине мача до бесмислености и борба таквим мачем добија бесмислени карактер. И као што се са порастом брзине возила смањује и могућност управљања њиме а расте ризик несреће тако и у мачевању сувише лаганим мачевима борба се претвара у хиперактивни брзинско-хаотичан хазард у коме исход процентуално зависи више од случаја него од знања, умећа, вештине и увежбаности. У таквим околностима је потпуно свеједно да ли човек зна да мачује или не. Из тог разлога су мачеваоци у борби лаким шпадама, да би имали већу контролу над противниковим врхом, често користили другу руку за склањање, хватање и фиксирање сечива нападача. Из истог разлога техника цивилног европског борбеног мачевања лаким мачевима своје финале има у „зихерашкој“ борби - веома опрезном „боцкању“ на даљину у коме је главни циљ погодити противника уз што мањи ризик: убодом у шаку, подлактицу или ногу.

У вези са изложеним ћу подсетити да су у периоду с краја 18. и у 19. веку били веома популарни мачеви типа „бастон“ или „бордон“ који су имали веома танка и искључиво бодна сечива квадратног пресека у корену око 7 мм која се сужавају према врху на 3-4 мм а тежине око 300 грама. Нешто веома слично сечиву савремених спортских мачева али краће за двадесетак центиметара. Но то су били заправо дуги танки бодежи који воде порекло од италијанског „стилета“ са наменом скривања и ношења у грађанском штапу или кишобрану. Ова направа је служила за самоодбрану по принципу застрашивања и господа су је углавном користила у заштити од уличних паса. Са бастон „мачевима“ се НИЈЕ мачевало пошто је искуство показало да због њихове мале тежине и превелике покретљивости су подједнако опасни за оба корисника јер постојао је сувише велик ризик истовременог случајног обостраног погађања оба борца.

Током историје мачевања, а практично све до 17. века, за вежбање мачевања су кориштени прави мачеви али затупљени, са заштитном капицом на врху и затупљених или обложених оштрица кожом. Такви мачеви су имали баланс и тежину правих мачева. У том периоду су често кориштени и тежи мачеви од правих како би мачеваоци повећали издржљивост руке за дугу борбу и ојачали је толико да им прави мач постане лаган за манипулацију. Римски вежбовни гладијус је тако нпр. био и дупло тежи од правог. Но, са 17. веком мачеваоци почињу вежбати са мачевима који су лакши од правих, а временом све лакши и лакши.

Лаки вежбовни „рапири“ 17. века

Тако је за вежбање борбе рапиром кориштен лаки рапир, а који се касније, још већим олакшавањем, трансформисао у шпаду. Исто тако и флорет представља још лакшу замену за последњи перолаки мач (шпаду). Флоретом се могу изводити сложени и компликовани напади који се не могу нити се смеју покушавати извести правим мачем јер ће борба најчешће завршити **обосираним појоцима**. Дакле, што је већа разноврсност и могућност покрета са једним оружјем оно је убитачније али је зато и опасније и ризичније за саму борбу - то је „игра ватром“. У том смислу је Кастл у књизи „Школе и учитељи мачевања“ написао да: „флорет користити за праву борбу било би равно самоубиству“. Овакво мачевање, макар било технички најсавршеније, је далеко од реалности – вештачко је, јер основно правило бојевог мачевања је „погодити а не бити погођен“ а не „погодити први – пре него што си погођен“ или „погодити по сваку цену“.

Из тог разлога се флорет може користити за вежбање и учење правог мачевања шпадом али не користећи га на начин како се мачује флоретом у спортској борби већ на начин на који се користи сваки прави мач. То значи ако се њиме не ради оно што се њиме све може чинити већ ако се њиме ради само оно што се сме чинити правим мачем у правој борби. Из овог разлога, да би се избегла дилема између „може и мора“ најбоље је, ипак, да се мач за вежбу приближава тежини и форми правог мача само што ће бити без врха и са тупом оштрицом.

Дакле, прво и основно знање сваког доброг мачеваоца је да зна да изабере мач: оцени његову тежину, установи баланс и покретљивост те да избегава мачевати лошим мачем или оним што није прави мач већ неки његов сурогат.

Гранични распон тежина

Поставља се главно питање који је то распон тежина у оквиру којих један предмет који има форму мача је прави мач а преко којег и испод којег то више није?

Пракса мерења за једноручне мачеве показује да је то распон од 750 грама до 1250 грама што значи да се расподела просека креће око 1 килограм. У епохама старог и средњег века просек се помера ка већим тежинама у новом веку он се помера ка мањим тежинама а негде је тачно на средини. Слична правила расподела важе и за војне мачеве код којих је просек у зони тешких и средње тешких док је код цивилних у зони тежина лаких мачева.

У вези са изложеним тежинама формирају се две прелазне зоне: горња прелазна и доња прелазна зона. Једноручни мачеви са тежинама преко 1250 грама улазе у **горњу прелазну** зону тј. нека су врста прелазних мачева између једноручних и једноипоручних мачева тј. мачеви који се могу користити једном руком али се боље користе уз помоћ друге - зато се и зову „мешанац” или „бастард” мачеви. За једноипоручне мачеве просек распона тежина је од 1300-1700 грама а за дворучне од 1700-3000 грама.

Наравно, могуће је једноручним мачем који има тежину већу од горње границе, користећи га само једном руком, повредити у борби противника али на незграпан и несигуран начин.

Једноручни мачеви са тежинама мањим од 750 грама улазе у **доњу прелазну** зону тј. нека су врста прелазних мачева између борбених и спортских тј. могу се користити за мешно борбено-спортско мачевање. С тим у вези треба подсетити да је лаки мач „шпада” изворно служио као мач за вежбу и учење мачевања лаким рапиром и да он у том смислу за своју праву намену није имао борбу. Тек када се рапир повукао из грађанске употребе (пре свега јер је био гломазан) шпада се почела користити и као оружје за мачевање. Но, суштински шпада је мач **граничног подручја**, мач краја борбеног мачевања - последњи прави мач, мач претварања правога мачевања у спортско мачевање и у том смислу његова тежина је од суштинског значаја за сврставање овог мачевалачког оружја у борбено или псеудоборбено - вежбовно, надметачко, спортско.

Мачеви који имају знатно мању тежину од 750 грама су спортски реквизити јер није безразложно мачевалачки спорт управо изабрао ове тежине својих реквизита (500 грама спортски флорет и 700 грама спортски мач) као оптималне и пре свега најбоље за безбедно мачевање.

Доказ за то су најпознатије школе мачевања шпадом 18 века (Лионкур, Лабат, Ангело...) у којима је учена техника мачевања која ову борбену вештину све више претвара у спорт. У ту сврху је требало и мачеве (шпаде) прилагодити потребама такве технике па су они постали лакши (400-500 грама). Наиме, није безразложно мачевалачки спорт управо изабрао ове тежине својих реквизита као оптималне и пре свега најбоље за безбедно мачевање.

Неспорно је да се може неком истерати око или га убојсти незгодно и са украсним, парадним и почасним „шпадама” од 300-400 грама као и са спортским флоретом без врха али то се може и са било којим комадом мало дебље и на врху наоштрене жице или шилом од 20 грама..., и виљушком. Но, у наведеним случајевима више није реч о мачевима и мачевалачкој борби а још мање употреби правога мача - специјализованог оружја за ефикасан погодак у борби. С тим у вези и Силвер, енглески теоретичар мачевања за сувише лаке бодне свог времена је тврдио да су: *»више ишрачке за набадање ишпица него оружје за смртоносну борбу људи.«*

Условност опсега тежина

Наведени опсег тежина за једноручне мачеве од 750-1250 грама, међутим, не представља неку догматску меру већ меру која важи, као и свака мера, у зависности од конкретних околности. Тако крупан и снажан мачевалац може тешки једноручни мач од 1250 грама користити лако, покретљиво и ефикасно једном руком али ће шпада од 750 грама за његову снагу бити превише покретљива и зато неупотребљива. Исто тако за слабог и нејаког мачеваоца ће једноручни мач од

1000 грама бити сувише инертан, спор и непокретљив а шпада од 600 грама таман толико тешка да не може са њом да развије неконтролисану брзину и хаотичну покретљивост.

Такође, када је реч о околностима у којима распон тежина једноручних правих мачева има смисла треба указати и на фактор дужине сечива. Нема исту покретљивост, бојеву ефикасност и не понаша се на исти механички начин шпада од 700 грама која има дужину 1 метар и шпада која има 0,6 метара. Исто тако не понаша се у руци на исти механички начин рапир који има 1 метар а тежину 1000 грама као и гладијус исте тежине а дужине 0,7 метара.

Постоји још један фактор који утиче на условност тежине мачева а то је њихова примарна намена. Тако постоје тешке шпаде од 800 грама које су кориштене као официрско-војни мачеви, (веома често у коњици јер су официри јахали) цивилне шпаде за борбу од 650-700 грама али и шпаде украсне, парадне, почасне (питомачка...), статусне (државни достојанственици, дипломате, полицијски чиновници, лекари...), „шминкерске” шпаде које је носила аристократија и богато грађанство 18. века као модни детаљ одела које имају тежину 300 и 400 грама, а које могу служити за борбу али то им није примарна намена јер би се после два жешћа дуела распале. На крају, али не и најмање значајно, за све позитивисте у науци (они који се ослањају само на непосредне пуко емпиријске „факте”, „чињенице” и „мерења” заборављајући да тек промишљање, анализе и тумачења овим мерама даје меру јер тек мишљењем видимо оно што очи гледају; који мере вагом а при томе не испитују како вага мери, у каквим условима мери а још мање себе који мере) условност тежине једног мача одређена је и епохом у којој је он направљен и коришћен. Тако, иако у музејима можемо наћи на стотине шпада чија је тежина од 400-500 грама из тога се не може закључити ништа о „истинској” тежини шпаде тог периода. Наиме, у другој половини 18. века је почела масовна (полуиндустријска) производња ове врсте мачева, па нам је не само зато већ и зато што нам је тај период најближи и остало највише мачева из њега. Но, то је период, као што је већ речено, када шпаде више немају примарно борбену функцију већ украсну, парадну, статусну, полуспортску, „шминкерску”... Ако би се, међутим, осврнули на шпаде с почетка 18. века којих у музејима има знатно мање (јер су произвођене ређе, у борби кориштене и уништаване више а време их сачувало мање) долазимо до факта да се њихова тежина креће у распону од 550 до 750 грама (па чак и више). Разлог је једноставан. Крајем 17. и почетком 18. века примарна намена овог мача је била не само вежба борбеног мачевања већ и право мачевање а не одело, парада, забава и „шминкерај”.

Дакле, као што дужина шпада намењених правој борби варира од избора и укуса мачеваоца, и то од 0,6 до 0,9 метара тако варира и њихова тежина од 500-750 грама при чему никако не треба сметнути с ума да просечне тежине овог мача варирају и с обзиром на школе и земље. Тако просечна тежина шпанских шпада је већа од енглеских, француских већа од енглеских а мања од шпанских итд.

Тежина мачева и технике мачевања

Као што се не управља на исти начин огромним бродом и лаким глисером и као што се не вози на исти начин тешки камион са приколицом и лаки тркачки ауто тако исто се не мачује на исти начин тешким мачем и лаким мачем. Уколико се мачује тешким мачевима више се сече него бode а пошто су ови мачеви мање покретљиви од тела више се мачује кретањем тела него кретањем мача. Уколико се, међутим, мачује лаким мачевима више се бode него сече а пошто су они покретљивији и бржи од тела више се мачује кретањем мача него кретањем тела.

Но, ова (и још разна друга) правила важе јасно само за тежине мачева које су у типичним зонама тежине. Наиме, горња, доња и средња прелазна зона тежина мачева не стварају само прелазне типове мачева већ и прелазне (хибридне) технике њихове употребе.

И као што се једном техником мачује са рапиром од 900 грама - којим се претежно бode, а другом техником рапиром од 1100 грама - којим се више сече, а трећом техником, прелазном, „бастардном”, хибридном када се мачује рапиром који има граничну тежину 1250 грама и меша се са техником једноипоручног мача, тако је исто и са лаким мачем - шпадом.

Наиме, једном техником се мачује са шпадом од 800 грама (она се преплиће са техником лаког рапира) другом техником ако има 700 грама (типична техника шпаде) а трећом техником

шпадом која има тежину спортских мачева (500 грама). У овом, трећем, случају зато што је реч о мачу која је нека врста прелазног мача између борбеног и спортског и техника која се користи мора бити исто таква – прелазна, мешавина, хибрид, „бастард“ између технике борбеног и технике спортског мачевања. Са импровизованим мачем може се, дакле, само импровизовано мачевати.

Изложеним правилима треба, међутим, додати још једно веома битно ограничење. Наиме, иако тежина мача одређује начин његовог кориштења (тешки за сечу а лаки за бод) ово правило важи само за добро избалансиране мачеве (бодни имају тежиште ближе балчаку а секући ближе врху). Тако нпр. мач са тежином преко једног килограма, а која је погоднија за сечу него бодјење, може бити тако направљен да му је тежиште (баланс) у балчаку па је њиме згодније бости него сећи. Но, такав мач иако се њиме лакше бодје него сече ће генерално бити лош мач како за бодјење (јер је претежак за прецизно и брзо вођење врха) тако и за сечу (јер нема момент инерције замаха на сечиву). Исто се може десити и са лаким мачем. Постоје примерци лаких мачева са 700 грама који су тако балансирани да им је тежиште на сечиву па је са њима лакше сећи него бости. Но и такав мач је генерално лош за сечу (јер је сечиво сувише лагано и са премалим моментом инерције за озбиљно сечење) као што су лоши и за бод (јер сечиво са тежиштем ка врху је инертно и тешко га је усмеравати и контролисати за бод).

Однос тежине и ефикасности мачева

Постоји теза да су мачеви у Европи по форми еволуирали у правцу смањења тежине како би им се повећала брзина и покретљивост па самим тим и убитачност (ефикасност). Сходно томе најлакши мачеви (савремени спортски) су на врху еволуције мачевања па њих треба бирати као најсавршеније мачевалачко оружје како по форми тако и по техници мачевања.

Наведена тврдња је спорна са више страна и темељи се великим делом на погрешним премисама. За почетак треба указати на чињеницу да историја мачевања не показује никакав поједностављен и упрошћен „праволинијски еволутивни развој у правцу опадања тежине мачева.“

Наиме, европски бронзани мачеви су прво у старом веку били лаки (кратки или дуги) да би касније постали тешки (дуги). Након тога су као гвоздени окраћали па су постали средње тешки, а затим су крајем старог века добили на дужини па постали тешки (спата). Приближавајући се 10. веку добијају на тежини да би у 14. веку постали веома тешки једно-ипоручни. Затим је са 15. веком почела тежина да опада са рапирима да би истовремено у 16. веку мачеви достигли историјски врхунац тежине са тешким дворучним.

Тек са 17. веком тежина је почела континуирано да опада до краја 18. века – али и то само само условно речено. Наиме, када је реч о цивилним мачевима постоји у последња 2 века (од 2500 године укупне историје мачева у Европи) тенденција опадања тежине, али ако је реч о војним мачевима тежине су константне и сви они спадају у средње тешке или тешке мачеве – никада лаке. У војном мачевању, дакле, предходних 1500 година промена тежине не постоји зато што су лаки мачеви као и техника њихове употребе у војној борби у метежу потпуно неупотребљиви.

Прва теза да се »историја мачевања закључује са најлакшим, спортским мачевима« такође не стоји. Наиме, не треба сметнути с ума да се и данас широм света, уз лагане спортске »мачеве«, производе још увек прави мачеви и таквих фабрика има безброј (знатно више но фабрика за спортске мачеве и опрему). У тим фабрикама реномираних произвођача челичних сечива разних намена још увек се кују и производе прави мачеви свих епоха, намена и тежина. »Солинген«, »Толедо«, »Пасау«, »Вилкинсон«..., на стотине фабрика у САД и Јапану и на хиљаде занатлија – мајстора ковача. По грубим статистикама годишње се широм света произведе и прода око 2,4 милиона комада разних врста правих мачева и борбених мачева за вежбу.

Друга теза, да је историјски тежина мачева опадала јер су мачеваоци увидели да су лаки мачеви убојитији од тешких у потпуности је лаичка. Цивилни мачеви од 17. века у Европи губе тежину не због постизања веће ефикасности већ из сасвим других разлога:

1. Цивилни мачеви с обзиром да се не користе у борби у метежу већ за двобоје и дуеле не морају бити јаки, издржљиви и тешки, а од 17. века удео војног мачевања (тешки и средње тешки мачеви) у вештини мачевања опада на рачун цивилног мачевања.

*Тешки мачеви за борбу у
метежу - детаљ бишке за
Ронцеваух (1475-1500)*

2. Грађанство у периоду 17. века постаје са бароком и рококоом суптилнијег културног и естетског духа. Одева се префињено и жели да се разликује од војника који носе тешке мачеве. Они за својим струком желе имати естетизовани комад челика који је што мањи и лакши за ношење по граду и у кочијама.

3. Фина, мекопутна и декадентна аристократија и грађанство 18. века нису желели а ни били физички способни да у школама упражњавају тешке физичке вежбе са тешким мачевима. ДУХ УБИЈАЊА ЈЕДНЕ ЕПОХЕ ЈЕ УВЕК ВЕЗАН СА ДУХОМ ЖИВОТА ТЕ ЕПОХЕ. Наведено се може најбоље приказати поређењем средњевијековног дуела код Роланда где мачевалац противнику ударцем мача „просеца гвоздену кацигу и расеца га до половине тела забијајући сечиво у седло коња” и дуела три века касније где Ромео констатује на „белој кошуљи само једну тачкицу крви која открива смртоносни убод.”

4. Кад је реч о ефикасности, мач више постаје део одела, декор, украс, сталешки знак или цивилни знак достојанства, но ефикасно оружје. А украс треба да је лаган и леп а не тежак и робусан. За потребе ефикасности у борби се за појасом носи пиштољ. Овом тренду су придонели и закони који оштро бране двобоје због чега су мачеви постали још лакши како би дуеланти могли »боцкањем« најчешће само лакше или теже да ране а не и убију.

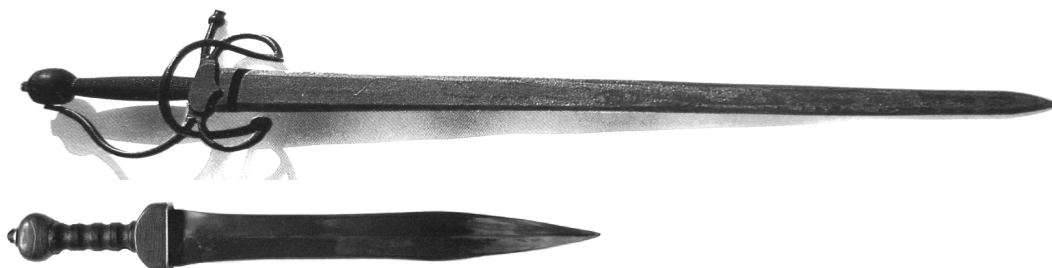
И **трећа теза** по којој »што је мач лакши он је убојитији« (дакле, да је боксер лаке категорије опаснији од боксера тешке категорије) такође је нетачна и води порекло највише из олаког оцењивања исхода крсташких ратова које су изгубили витезови наоружани тешким мачевима против Арапа који су користили лаке сабље.

Витезови су, наиме, губили битке не због веће тежине мача већ (поред низа политичких, етичких, војних...узрока који немају никакве везе са мачевањем) због укупне тежине опреме па и мање покретљивости на бојишту што је додатно отежавала и клима са високим температурама. Осим наведеног они су у коњичким биткама користили мач који је специјализовано пешачко оружје док њихови противници сабљу која је специјализовано коњичко оружје.

Тешки мачеви су ефикасни због инерције и трауме коју наноси импулс удара. Лаки мачеви су ефикасни због своје продорности. Један тип мача ствара површинске али велике ране, други тип мача мале, слабо видљиве али дубоке ране. Тешки мачеви имају велику енергију, па и велику зауставну моћ, док лаки мачеви велику продорност али малу зауставну моћ. Шта је ефикасније за борбу питање је само околности борбе и намене мача - питање које има свој пандан у дилеми да ли је ефикасније и боље ватрено оружје великог или малог калибра.

ДУГАЧКИ ИЛИ КРАТКИ МАЧЕВИ?

Сваки мач је краљ свог краљевства. Ако се сударе различита краљевства исход борбе не зависи од краљевства већ околности и са вештине мачевање прелази се на вештину прилагођавања, импровизације и сналажљивости.

Кратки мач је мачевалачко оружје за сечу и бод дужине до половине дужине сечива стандардног једноручног мача. Због својих димензија није згодан за дистанциону борбу (борбу на даљини) али је савршено оружје за дуелну борбу и борбу на скраћеној дистанци. Обично има широко и јако сечиво тако да се може користити за блокове против свих једноручних мачева. Зато што је кратак, најчешће средње тежине и добро избалансиран веома је лак за манипулацију па је мачевалац наоружан њиме веома окретан и брз а поготке може наносити подједнако ефикасно бодом колико и сечењем.

Римљани су, дакле, не случајно изабрали и користили посебну врсту мача - **гладијус**. Он је (изражено тип хиспанијенсис) подједнако пригодан и за бод и за сечење не само због своје форме већ и дужине. Наиме, овим мачем се лако боде јер има јако агресиван врх али зато што је кратак њега је подједнако лако и извадити из убоденог како би се нанео следећи бод.

С друге стране што су оштрице мачева дуже то је и већи радијус лука који у замаху треба да пређе врх мача да би сечењем погодио. Тада је бод који иде праволинијски и најкраћим путем кратким мачем бржи од сечења дугачким па онај ко измахује да удари увек бива пре прободен него што успева да посече. Такође, у оној мери у којој се **дужина оштрица мачева смањује** у тој мери се смањује и радијус замаха за ударац па он прелази краћи пут и ударац бива бржи. **Из овог разлога у борби кратким мачевима бод пада готово истовремено кад и ударац (ако се он изводи правилно) па супериорност бода о којој су говорили Римљани се не заснива на особинама мача (који је погодан и за бод и ударац) већ на начину његове употребе.**

Из тог разлога су римски војници учили технику равноправног кориштења и врха и оштрице али су их користили са тачно одређеном наменом и задатком. Наиме, на већој дистанци су пласирали ударце а на краћој бодове. Техника римске борбе кратким мачем је у том смислу подразумевала блиску борбу мачевима са кишом удараца уз гурање штитовима и на крају убадање противника у лице. Ударци су се изводили више не само из рамена већ и лакта.

Ако су се борили дефанзивно крили су се иза штита и наносили бодове и то одозго, са стране или испод подигнутог штита (ако клекну), ако су се борили офанзивно делимично су се штитили штитом а делимично отварао како би могли да нанесу бод јер је штит ограничавао покрете сечења. Ово офанзивно кретање бодовима (уколико није нанело погодак) доводило је увек, уз извођење посебно увежбаних радњи, до скраћења дистанце (а што је и био главни циљ) након чега се наносио по правилу бод, или ако се противник измицао - ударац.

Кад се говори о односу употребе бода и сечења код Римљана он се може веома прецизно пратити посматрањем римских мачева. Наиме док су Римљани у почетку користили мач гладијус типа „хиспанијенсис“ са оштрицом форме листа гладијоле која је погодна и за бод и за сечење тако су се тактички и понашали. Када су касније почели да користе гладијус типа „помпеја“ њихова техника се више заснивала на тактици бода него сечења. Када су на крају почели да користе дуги мач „спатха“ техника мачевања се више него икад заснивала на тактици сечења но бода. Дакле, Римљани су користили бодно-секућу технику у којој се акценат мењао од бода ка сечењу и обратно а у зависности од околности, типа мача и противника.

У том смислу ни техника римског мачевања кратким мачем (а раније грчког мачевања и мачевања војске Александра Македонског) битно не одудара од основних карактеристика војног мачевања кратким мачевима каснијих периода. Реч је о тесацима, наполеоновој краткој сабљи, скраћеним поморским мачевима, јатаганима, немачким дугим ножевима, мачетама итд. који имају само **једну** ману - краткоћу (неподобни су за дистанциону борбу) али мноштво предности. Из овог разлога мачевалац који има кратки мач и уме вештим кретањем да компензује само ту једну ману у датом тренутку може на пуно начина искористити своје предности а мачевалац који има дуги мач а не уме искористити ту своју једину предност у датом тренутку ће бити изложен стотинама мана свога оружја.

Тако је нпр. у војној борби мачевима углавном немогуће држати дистанцу пошто се не може чинити корак назад јер иза једног војника се налази други који напредује. Из тог разлога у свакој војној мачевалачкој борби већ после прве акције долази до скраћења дистанце и наметнуте **блиске** борбе за коју је дуги мач потпуно непогодан а кратак - савршен.

Такође, једна од веома битних предности кратких мачева је да се теже хватају и склањају другом руком него дугачки па је противника наоружаног кратким мачем теже и опасније разоружати од противника наоружаног дугим мачем јер свако разоружање подразумева скраћење дистанце а борцу наоружаном кратким мачем управо скраћење дистанце у борби највише одговара.

Суштина међусобне борбе противника наоружаних кратким и дугачким мачевима је, дакле, дистанционо-позиционо мачевање у коме једни теже да се приближе противнику а други да га одрже на даљини а не у непосредној употреби сечива за напад и одбрану.

С друге стране дугачки мач, јер има већу дужину сечива, омогућава мачеваоцу да противника држи на дистанци и да му са безбедне даљине (заштићен од дуелних радњи) наноси поготке бодовима и сечењима. Такође дугачко сечиво има већи момент инерције па је и ударац њиме јачи. Као треће дугачким мачем је лако изводити варке сечивом, разне везне радње али и блокове који су сигурнији с обзиром да је сечиво дуге па штити већи површину тела.

Међутим, код дугачких мачева се појављује карактеристична вибрација сечива која настаје приликом ударца или парирања ударца, а која значајно отежава баратање. Ове вибрације нема код кратких мачева. Њихово сечиво је због краткоће **круто** (као сатара или секира) па се ударац њиме може нанети било којим делом без вибрирања. Из наведеног разлога (јер нема **тачку перкусије**) кратак мач је по конструкцији чврст, поуздан и лак за манипулацију.

Сви наведени разлози, а има их још, (нпр. да се лакше носи на боку и да је лакше са њиме кретати се по терену него са дугачким мачем) су уједно и главни разлози због којих је кратки мач одувек био омиљено војничко оружје и током историје се користио **дуже времена него дуги мач** – од старог века до Другог светског рата.

Но, читалац може **ако је брзоплет** поставити оправдано питање: ако су кратки мачеви погоднији за борбу зашто су нпр. у Риму били замењени дугачким спатама из којих су касније настали дуги витешки мачеви који су се користили претежно током целог средњег века (од челичних римских спата су у 5. веку настале меровиншке спате а из њих каролиншке а од ових готички мачеви)?

Разлози за одустајање су били не у томе што су дугачки мачеви бољи и ефикаснији за борбу већ зато што се историјски променила ситуација на бојишту. Наиме, временом је слабљењем римског царства војску сачињавало све више варвара. Они су регрутовани на брзину и било их је тешко обучавати римској техници мачевања која се још морала и модификовати пошто су они користили личне мачеве који су обично као и код свих варвара били дугачки.

Такође, Римљани су се због све већих територија које је требало контролисати, а све мањег броја броја људи све више ослањали на коњицу а тада су потребни дуги мачеви а не кратки. Осим тога како се римски свет ближио крају Римљани су бивали све мекопутнији („метиљавији“) јер их је угодан живот цивилизације и раскоши разнежио, улењео, размекшао и омлитавио телесно и духовно. Из тог разлога су се у пешадији почели окретати дугим мачевима за „борбу на даљину“ (дистанциону борбу) пошто борба с њима није тражила толико срчаност карактера и окретност тела као што је то било са борбом „прса у прса“ кратким мачевима. (Један од римских сенатора симболично говорећи о тој декаденцији уочи пада Рима је рекао: „Царство које су наши преци извојевали са кратким мачевима ми смо изгубили са дугим“).

Осим тога заблуда је да су са војних бојишта након старог века нестали кратки мачеви. Они се се свуда користили и током средњег и новог века. У XV веку јединице Максимилијана I, Холанђани, Белгијанци и Немци су их као Ланге Мессер - дугачки ножеви - бојни ножеви носили готово од XV-XVIII века као свакодневни део народног одела и били су незаобилазни део свих ратова тог периода. Такође, целе војске (нпр. Наполеонова пешадија) су биле наоружане овим мачевима. Такође, гренадирске кратке сабље користила је и српска војска током I и II устанка. Кратки мачеви - тесаци су били саставни део опреме артиљеријских јединица чак и у И светском рату. Овде не треба заборавити ни мачевалачко оружје које по трајању кориштења у историји света се налази на другом месту после грчког кратког мача и гладијуса (који су владали готово 2000 година) - јатаган. То је језив мач (омиљен код балканских народа због његове ефикасности, окретности и функционалности) који се без икаквих измена у форми, функцији и техници употребе користио не без разлога готово више од седам векова. Неке од фабрика за израду јатагана су престале да раде тек почетком XX века. Ово довољно говори о практичности и убитачности овог кратког оружја с обзиром да је нпр. рапир као најраспрострањенији европски мач био у употреби тек која два и по века а шпада једва да је издржала век и по.

Дакле, јасно је (као и у случају са тешким и лаким мачевима) да дужина сечива у оквиру одређеног опсега (предугачка сечива – преко 1,2 метра као и сувише кратка – испод 0,4 метра, су неупотребљива за мачевање) не пружа супериорност ни једној врсти мача. У том смислу мачевалац наоружан кратким мачем може савладати противника наоружаног дугачким мачем ако вешто примењује адекватну тактику која припада овој врсти мача. Иста је ситуација и са мачеваоцем наоружаним дугачким мачем. Оно што, међутим, даје предност једној врсти мача у односу на другу јесу околности у којима се води борба а које могу више фаворизовати предности дугачког или кратког сечива. Тако нпр. ако треба мачевати у малом простору кратки мачеви ће лакше развити своје предност али ако се борба води на коњу дугачки мачеви су несумњиво супериорнији итд.

Источни случај

И широм Истока су се користили кратки мачеви, а најпознатији међу њима је јапански *вакизаши* кога је сваки самурај носио заједно са дугим мачем (катана). Штавише овај мач је био често више у употреби од дугачког мача. О томе нам пише и највећи мачевалац Јапана Мусаши:

„Има школа које су наклоњене дугим мачевима. У мојој школи се оваква наклоност сматра слабошћу. Те школе сматрају да дуги мач може да обезбеди победу са одстојања, и зато дају предност дугом мачу. - Постоји пословица: ако ти је рука дужа и за један сун, имаш предност; али она важи само за оне који о војној доктрини не знају ништа.

Покушај да се предност над противником оствари искључиво употребом дужег мача знак је слабости *духа*.

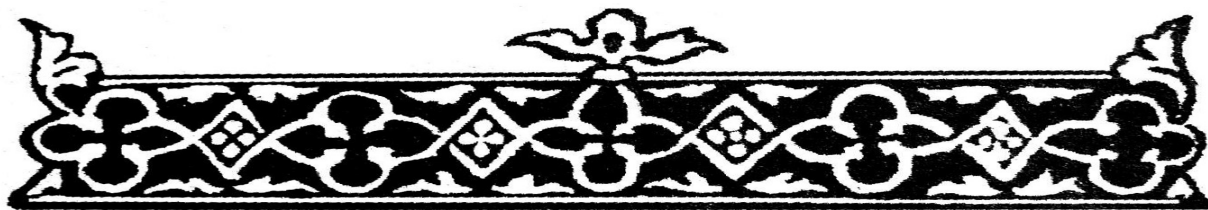
Кад се у двобоју нађеш у непосредној близини противника, или се чак с њим ухватиш у коштац, дуги мач ти није од користи. Њиме је немогуће измахивати онда када се човек који носи дуги мач нађе у ситуацији која више одговара ономе са кратким мачем; дуги мач тада постаје само терет.

...Постоји и стара пословица: велико се може употребити и као велико и као мало, што значи да велико може бити у предности над малим. Но, ја не говорим о томе.

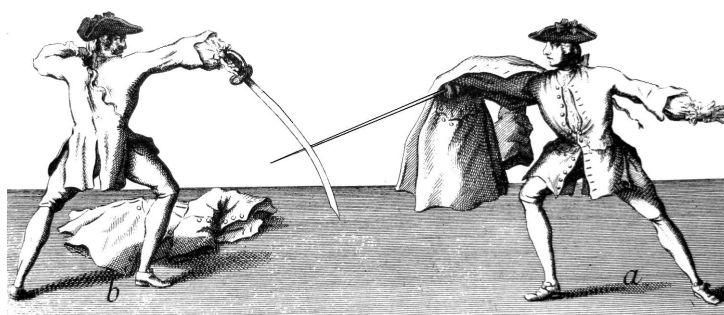
Ја не говорим против великих мачева већ против *духа* борца који више воли да употребљава дуги мач. Употреба дугог мача може да се пореди са командовањем великом војском, употреба малог мача са командовањем малом. Да ли је немогуће да мала војска победи велику?

У историји има много примера да су малобројни победили многобројне. Моја доктрина јесте доктрина против *ускојрудої духа*."

МАЧЕВАЊЕ НЕУПАРЕНИМ (РАЗЛИЧИТИМ) МАЧЕВИМА

Гирард, 1740

Као што сваки човек промишља, разуме и шумачи себе и свет око себе у складу са тиме какав је тако и сваки мачевалац, као лик у огледалу, бира за борбу врсту мача и начин мачевања који су најближи његовом карактеру и култури.

У **војном мачевању** мачеваоци по правилу користе исту врсту мачева, а да би се испоштовао принцип унификације опреме. Свака не-варварски организована војна формација је тежила да поседује исте мачеве а који одговарају у највећој мери:

1. Њеном петежном начину ратовања
2. Економичном начину масовне израде
3. Лакоћи обуке.

Сва три елемента су добијала пуни значај тек **унификацијом** тј. захтевом да што већи број војника поседује исте мачеве. Процес унификације мачева и остале опреме се, међутим, није заустављао на појединачним војскама јер је свака епоха стварала карактеристичне и типичне мачеве који су сматрани најбољим за борбу с обзиром на ниво њене технолошке и војно-тактичке развијености.

У цивилном мачевању (када је реч о **двобојној борби**) мачеваоци по правилу користе исту врсту мачева, а да би се испоштовао принцип „равноправности”.

Термин **„равноправност”** намерно стављам под наводнике пошто је равноправност (једнакост почетних услова) у двобоју или било којој борби у било којој другој области **немогућа**. Наиме, у оној мери у којој два мача за један двобој и могу бити иста (тј. са небитно малим разликама) два учесника двобоја се као људи **увек** разликују. Они иако имају исте мачеве **НИКАД** у борбу не ступају равноправно пошто увек један има неке предности (урођене или стечене) у односу на другог. Тако уколико мачеваоци имају исте висине (дужине руку) немају исте тежине (покретљивост), ако имају исте тежине и висине немају исте урођене брзине рефлекса, ако имају исте брзине рефлекса немају исту урођену моторику, ако имају и исту моторику немају исто развијену осећаје и интуицију, ако имају и ове исте немају исту бистину разума за тактичко

промишљање, или исте године (искуство), исти стил школе мачевања... или напосто тог дана немају исто расположење или рад желуца!

Равноправна борба у двобоју, дакле, (или како се то још у свету „шарених лажа” још зове фер-плеј) у правом смислу те речи подразумева увек два апсолутно иста мачеваоца, са идентичним способностима и оружјем који воде борбу у истим условима. Такав „лабораторијски” двобој, међутим не би имао победника и водио би се теоретски гледано у бескрај јер равнотежа њихове равноправности (идентичности) се не може никад разрешити пошто су борци ИСТИ.

Свака победа у некој борби, дакле, предпоставља увек и унапред неку неравноправност учесника (макар и за „длаку”) и веће шансе једног борца него другог. У тој неравноправној борби слабији може победити само срећном игром случаја који се исто толико случајно могла поставити (као тријумф неравноправност) и на страну јачег.

НИКАД и НИГДЕ није ни у чему вођена борба равноправних јер УВЕК и СВУДА се води борба или за довођење противника у неравноправан положај тј. за НЕРАВНОПРАВНОСТ или за довођење себе у равноправан положај тј. за РАВНОПРАВНОСТ.

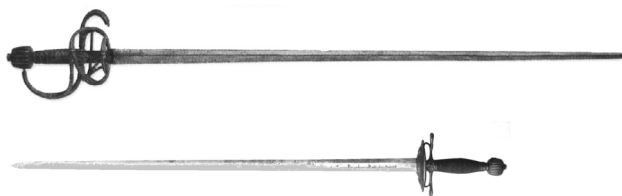
У цивилној **дуелној борби**, међутим, мачеваоци најчешће користе мачева које тренутно поседују. У том смислу се у мачевању наилази на борбе уз комбинације различитих мачева: кратких и дугих, лаких и тешких, бодућих и универзалних, једноручних и дворучних...

Сваки од наведених мачева има своје специфичности и у том смислу у односу на други мач предности и мане. Из тог разлога мачеваоци који воде борбу различитим мачевима најчешће су у изразито неравноправном положају па треба да познају не само особине противниковог мача (његове предности и мане) већ и тактичке радње помоћу којих ће предности свога мача супротставити манама противниковог а мане свога мача чувати од предности противниковог.

Кад је реч о разлици мачевања са **два иста** и са **два различита** мача треба рећи следеће. Сваки тип мача има своје предности и недостатке. Ако сукобимо два иста мача сукобљавамо њихове исте мане и недостатке ако сукобимо два различита мача сукобљавамо њихове различите предности са различитим недостацима. У првом случају оба мача могу у борби исказати све своје предности и трпети све своје недостатке, у другом случају ниједан од мачева не може до краја исказати нити своје предности нити своје недостатке јер није компатибилан са другим. Зато Кастил и пише: **”Разноврснија је борба између два слична оружја од борбе двају различитих оружја; више је могућих акција између две сабље него између сабље и бајонета, између два мала мача него између малог мача и широког мача.”**

У излагању начина борбе различитим врстама мачева полазим од предпоставке да су оба мачеваоца приближно школована у мачевању јер и мач са свим предностима у односу на противников мач је бескористан у борби уколико га користи неук човек против мачеваоца са лошијим оружјем али који је вештији у његовој употреби.

Рапир - шпада (мали мач)

Мачевалац наоружан са рапиром може мачеваоцу наоружаном шпадом нанети поготке не само бодом већ и сечењем. С друге стране шпада је мач који је краћи од рапира па и теже досеже бодом противника. Дакле, рапириста има техничку предност у већој вероватноћи погађања. С друге стране, иако мачевалац наоружан шпадом противнику може нанети поготке само бодом његов мач је лакши и покретљивији па он има предност у брзини.

Но, рапириста се за разлику од шпадисте креће нелинеарно због чега лако може избећи кретањем у страну сваки напад шпадисте који акције конципира брзином тј. увек праволинијски.

Начелно рапириста (под условом да не поседује тешки рапир) је у предности у односу на шпадисту.

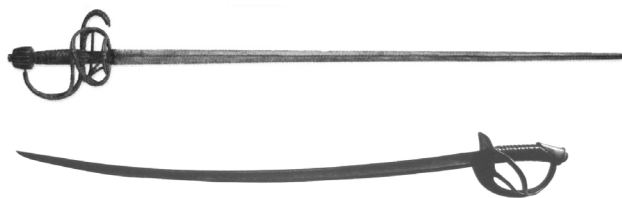
Шпада прошив шпанској рапира, Анџело, 1763.

Најбоља тактика за рапир: избегавати контактну бодну борбу сечивима и акције конципирати на измицањима и кретањима у разним правцима. У одбранама изводити искључиво полублокове и користити сечења по подлактици колегине наоружане руке. Тежити водити борбу дистанци са завршницама сечењем или бодом у пролазу јер је рапир дужи. Чувати се у нападу контранапада и напада у припрему напада.

Најбоља тактика за шпаду: по сваку цену колегу везним радњама наводити на контактну бодну борбу. Непрестано покушавати бодом погодити колегину наоружану шаку. Нападати што више са варкама бодом. У нападу избегавати праволинијско залетање напред са пруженом руком до краја и бити сваког тренутка спреман за повлачење (и склањање руке са шпадом) уколико се рапириста изненадном променом правца кретања нађе са стране. Тежити борби на скраћеној дистанци јер је шпада краћа. Нападе конципирати углавном као контранападе и нападе у припрему јер је шпада бржа и окретнија. Од сечења се бранити ескивирањем и измицањем тј. избегавати одбране блоковима против сечења јер рапир може сломити сечиво шпада. Дакле, првенствено дефанзивна тактика, чекање напада сечењем који се избегава ескивирањем и затим нагли контранапад са скраћењем дистанце или се чека напад бодом па се у њега изводи контранапад са искључењем полублоком.

Пошто се шпадишта налази у знатно лошијем положају препоручљиво је да у борби користи плашт (капут) другом руком чиме може ефикасно парирати противникова сечења.

Рапир-сабља

Оба оружја и боду и секу. По тежини су слични али је сабља краћа. Рапир више служи за бод док сабља више за сечу. Но, док је рапир подједнако погодан и за сечу и за бод сабља је мање погодна за бод али погоднија за сечу. Из тог разлога мачевалац наоружан рапиром има извесну, малу техничку предност.

Најбоља тактика за рапир: држати противника на дистанци и наносити му бодове из даљине контранападом или у припрему напада. Изводити директне бодове без искључења пошто је криво сечиво сабље тешко довести у положај опозиције а јер је краће не угрожава врхом. Изводити што више варки бодом са завршницом бодом или варки сечењем са завршницом бодом. Сечења се наносе у пролазу уз апсолутно избегавање борбе на скраћеној дистанци. За одбране користити што више полублокове и пропусне блокове.

Најбоља тактика за сабљу: изводити акције које за циљ имају скраћење дистанце и наносити батуте по противниковом сечиву које је у припреми за бод. Нападе конципирати на телућним хватањима и бацањима или вођењима. У нападима избегавати бодове а сечења наносити из пролаза после варки телом и блокова. За одбране користити више пропусне блокове и телућне блокове него пуне блокове.

Шпада-сабља

Једно оружје је намењено да специјализовано бодје док друго оружје претежно сече али и бодје. Оба мача су кратка али је сабља масивнија и тежа. Зато што мачевалац наоружан сабљом може и бости и сећи а мачевалац наоружан шпадом само може бости при чему још не може парирати својим сечивом ударац сабљом сабљаш се налази у значајној техничкој предности.

Најбоља тактика за шпаду: нападати директним бодовима или бодовима уз варку сечивом. Што више пласирати бодове из контранапада или у припрему напада противника и то у његову наоружану руку или груди. Противникове нападе сузбијати измицањем и избегавати блокове на сечење пошто ударац сабљом може поломити шпаду. Дакле, првенствено дефанзивна тактика, чекање напада сечењем који се избегава ескивирањем и затим нагли контранапад са скраћењем дистанце

„Arte De Esgrimir Florete y Sable Por los principios mas seguros faciles é inteligentes“, Don Juan Nicolas Perinat, 1758

Шпадиста мора непрестано водити рачуна на нелинеарно кретање противника који тежи са стране нанети сечење из пролаза по руци или глави и бити спреман за брзо повлачење наоружане руке ка себи. Зато што је шпада лакша и бржа шпадиста треба борбу да конципира на брзини.

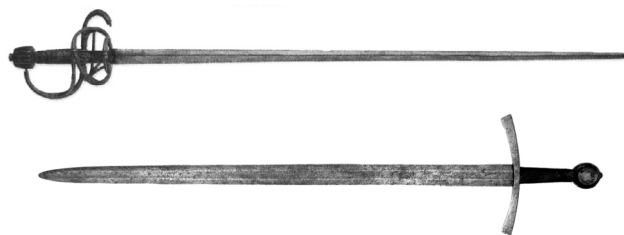
Пошто се шпадиста налази у знатно лошијем положају препоручљиво је да у борби користи плашт (капут) другом руком чиме може ефикасно парирати противникова сечења.

Најбоља тактика за сабљу: нападати искључиво из телућних хватања и бацања уз максималну опрезност везану за заштиту наоружане шаке од бода. У борби тежити сечењу са веће дистанце или сечењима у пролазу из нелинеарног кретања а при томе главна мета треба да буде рука шпадисте. За одбрану користити телућне блокове и ескивирања а максимално избегавати пуне блокове пошто их шпада може варком лако обилазити.

Шидаа ирошив сабље, Анiело, 1763

Рапир-витешки мач

Оба мача и секу и боду али док витешки мач више сече рапир више боде. Витешки мач је масивнији и тежи од рапира али је рапир бржи и покретљивији. Мачевалац наоружан рапиром има техничку предност.

Најбоља тактика за рапир: наносити бодове из дистанце на противников измах или као контранапад. Не покушавати хватања у нападу већ бодове наносити варком бод-сечење или сечење-бод. Кад је реч о сечењима изводити их из пролаза или пропусног напада. Избегавати везне радње, посебно не батуте сечивом. Пуне блокове сечивом избегавати пошто витешки мач може поломити сечиво рапира. Од свих блокова сечивом користе се само пропусни блокови и телућни блокови. Одбране највећим делом конципирати на ескивирању, измицању и контранападу. Борбу треба конципирати на изнуривању пошто мачевалац наоружан витешким мачем ће се брзо заморити и постати слабо покретљив а његови замаси спори, тешки и неефикасни. Тада он постаје лака мета.

Најбоља тактика за витешки мач: по сваку цену скраћењем дистанце прећи у дуелну борбу. Наносити директна сечења након варке телом или ескиважна сечења а са циљем да се противнику који парира блоком поломи сечиво. Користити двоструки хват дршке и батуте сечивом по противниковом сечиву. Најефикаснији напад је пропусним сечењем или везаним ударцима у серији пошто противник не сме да постави рапир у полублок. У одбрани користити само полублокове (никако не пуне блокове) или ескиваже и чувати се контранапада или бода у припрему сечења.

Сабља-витешки мач

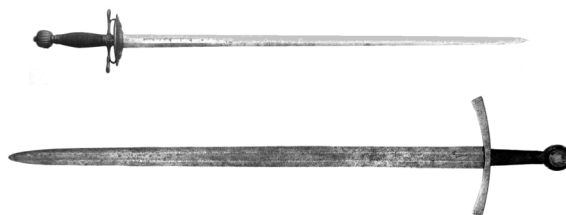

Реч је судару два оружја која се претежно користе за сечење, а тек мањим делом за бод. Једно оружје је са равним сечивом а друго са мање или више повијеним. Витешки мач је, међутим, нешто дужи и масивнији. Сабљаш је из тог разлога значајно покретљивији и бржи у нападу и одбрани али је његово оружје осетљивије на лом. Борба између ова два мача је веома изједначена и исход зависи само од вештине учесника.

Најбоља тактика за сабљу: тежити борби на скраћеној дистанци, потенцирати телућна хватања и бацања а нападе конципирати на покретљивости, окретности и сечењима из пролаза и то првенствено по руци противника пошто је она због масе мача тешко покретљива. У одбранама што више користити измицање и ескивирање а уколико је нужно одбранити се мачем никако на радити пуне блокова већ само пропусне и телућне.

Најбоља тактика за витешки мач: по сваку цену противника држати на дистанци и избегавати дуелну борбу. Наносити директна сечења након варке телом или ескиважна сечења а са циљем да се противнику који парира поломи сечиво сабље. Користити што више повратна сечења и батуте сечивом по противниковом сечиву. Најефикаснији напад је пропусним сечењем или везаним сечењима у серији пошто противник не сме да постави сабљу у блок. У одбрани користити само полублокове (никако не пуне блокове) или ескиваже. Чувати се контранапада или сечења у припрему сечења или сечења по рукама из ескиваже.

Шпада-витешки мач

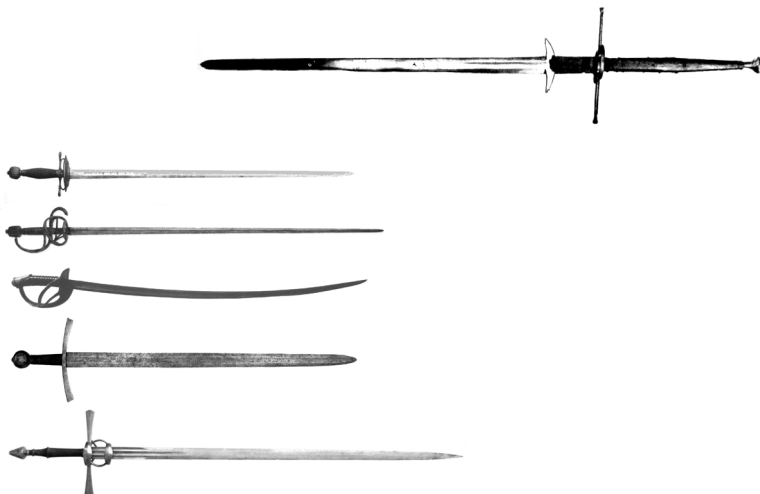

Између ова два мача постоји екстремна разлика. Једним оружјем се искључиво боде а другим готово искључиво удара. Једно је веома лагано а друго тешко, једно је кратко а друго дугачко. Из овог разлога исход борбе зависи само од способности мачевалаца да тактиком употребе свога мача његове мане компензују а предности искористе.

Најбоља тактика за шпаду: нападати што више варкама сечивом, наносити бодове у руку противника или његов измах и „шмисове” (шибања сечивом) по лицу или шасти противника. Тежити скраћењу дистанце и наношењу бодова из хватова или фиксирања. Нападати бодом из варке телом или ескиважним нападом. Одбране изводити само ескивирањем или измицањем а никако парирањем (изузев ако нападач ради бод). Борбу треба конципирати на изнуривању пошто мачевалац наоружан витешким мачем ће се брзо заморити и постати слабо покретљив а његови замаси спори, тешки и неефикасни. Тада он постаје лака мета. Пошто се шпадиста налази у знатно лошијем положају препоручљиво је да у борби користи плашт (капут) другом руком чиме може ефикасно парирати противникова сечења.

Најбоља тактика за витешки мач: по сваку цену избећи скраћења дистанце и дуелну борбу. Наносити директна сечења са дистанце (јер је мач дужи) а са циљем да се противнику, уколико парира блоком, поломи сечиво. У нападу што више користити повратна сечења. Најефикаснији напад је везаним ударцима у серији пошто противник не сме да постави шпаду у блок па ће бити приморан на дефанзиву ескивирањима и измицањима. У одбрани користити само полублокове (никако не пуне блокове) или блокове ударцем.

Дворучни мач и остали мачеви
(рапир, шпада, витешки мач и сабља)

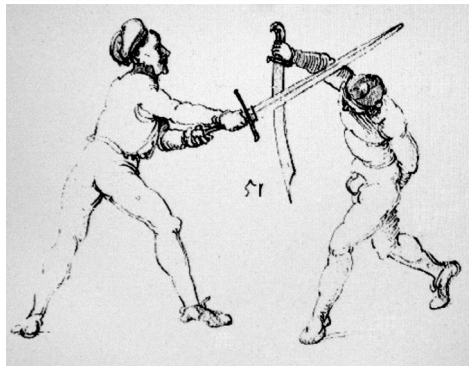

Дворучни мач је универзално оружје за сечу и бод које се користи са више техника (стил мача, глева и мотка) и њиме се може успешно водити борба на великој, средњој или краткој дистанци. Дворучни мач има још додатних предности. Његов ударац или убод (за разлику од других једноручних мачева) било где је у принципу због ширине и инерције сечива увек кобан и избацује противника из даље борбе. С друге стране снага његовог удара је таква да једноручни мачеви не могу изводити одбране блоковима без ризика лома сечива или трауматизовања шаке.

У том смислу дворучни мач је без конкуренције а вешт мачевалац наоружан са њим, посебно ако комбинује све стилове, је супериоран у односу на сваку врсту једноручних мачева. Мане дворучног мача: смањују му се могућности у малом простору и никако не служи за борбу дужег трајања јер мачеваоца брзо замара.

Најбоља тактика за дворучни мач: користити што више комбинације разноврсних стилова који се смењују везано у различитим акцијама тако да противник који има веома сужен избор одбрана (само на ескивирање) не зна одакле и на који начин ће бити нападнут. У одбранама бити спреман сваки тренутак на технику борбе *мошка* пошто ће противник тежити очајнички да изведе скраћење дистанце, контранапад у припрему напада или напад из ескиваже. Најбоље је противника све време држати на великој дистанци и одатле му наносити директна сечења, повратна сечења и бодове. У одбранама блоковима користити искључиво полублокове или телућне блокове.

Најбоља тактика за једноручне мачеве: број могућности у нападу као и у одбрани је веома сужен. Једноручни мач у борби против дворучног **не сме да служи за мачевање** већ је алатка за финализовање бода или сечења у отворено. Напади се изводе варкама телом помоћу којих се покушава отворити противник како би му се нанео бод или сечење из скраћене дистанце или пролаза. Варке сечивом се не препоручују пошто се дворучним мачем изводе блокови са оба краја мача тако да варка увек може наићи на блок. Након ескивирања наносити бодове у руке или ноге противника. Везне радње сечивом се не изводе. Напади треба да су конципирани на покретљивости и окретности ногу пошто је мачевалац наоружан дворучним мачем окретан и покретљив у рукама али знатно тромији у ногама. Одбране изводити искључиво измицањем и ескивирањем очекујући све време ударац или убод врхом сечива, средином сечива, јабуком, накрсницом или дршком на све могуће начине.

*Принудна одбрана једноручним мачем крошњив дворучној;
пропусни блок са ослонцем на друћу руку и пропусни блок.
Албрехт Дирер, 1521*

Борбу конципирати на изнуривању противника уз кретање у правцу суженијег простора. Избегавати дуелну борбу јер је дворучни мач војнички мач и управо предвиђен за тај тип борбе.

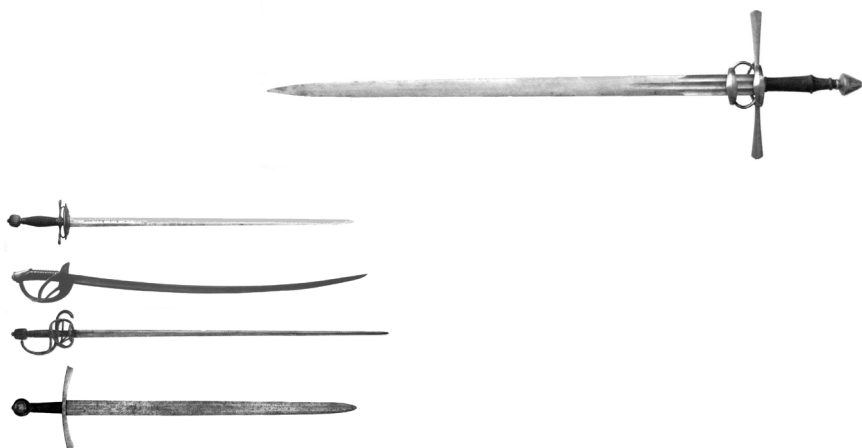
Дворучни-једноипоручни („бастард“) мач. Једноипоручни мач (бастард) је лакши и покретљивији од дворучног мача али се за разлику од дворучног користи само на један (стандардан мачевалачки) начин. С друге стране „бастард“ има сечиво које је чврсто а пошто се држи са две руке као и дворучни мач може донекле бити успешно кориштен за блокове сечивом. Такође, „бастард“ се може у погодном тренутку користити и само једном руком чиме се друга рука ослобађа за дуелну борбу. Из свих наведених разлога дворучни мач и даље има техничку предност у односу на једноипоручни али је она знатно мања него у односу на једноипоручне мачеве.

Најбоља тактика за једноипоручни: треба примењивати у борби исту тактику као и код једноручног мача с тим што се могу изводити и одбране сечивом (пропусни блокови, телућни блокови и полублокови) и варке сечивом. Такође, зато што се мач држи са две руке на сечиво дворучног мача се могу изводити и све везне радње. У нападима и одбранама се ефикасно могу користити директни ударци по противниковом сечиву (бауте) јер је оно инертније и спорије. Зато што је сечиво једноипоручног мача лакше и покретљивије треба покушавати непрестано нанети сечење по подлактицама противника. Веома је ефикасно нападати везаним ударцима (серијом) из супротних праваца (уколико се противник не брани полублоковима). Мачевалац наоружан једноипоручним мачем може имати велике користи уколико у правом тренутку (уз ескивирање) из дворучног хвата пређе одједном у једноручни хват и на тај начин нанесе бод или сечење. Неопходно је бити спреман у сваком тренутку за изненадне промене стила употребе дворучног мача при чему треба посебну пажњу да обрати на полужну технику која наноси веома брзе ударе.

Најбоља тактика за дворучни: у нападу и одбрани непрестано комбиновати све стилове употребе дворучног мача. Када је реч о стандардним блоковима треба избегавати пуне блокове и користити што више полублокове. Узврате, такође, наносити на што разноврсне начине (стилом

„глева“, „мотка“, „полуга“ или „витлања“). Повећати покретљивост ногу, чувати се сечења по подлактицама, везаних сечења у серији и не дозволити противнику да изводи везне радње сечивом или дуелне радње другом руком (чим пусти другу руку са дршке мача прелази се одмах на стил „мотке“).

Једноипо-ручни мач и остали мачеви

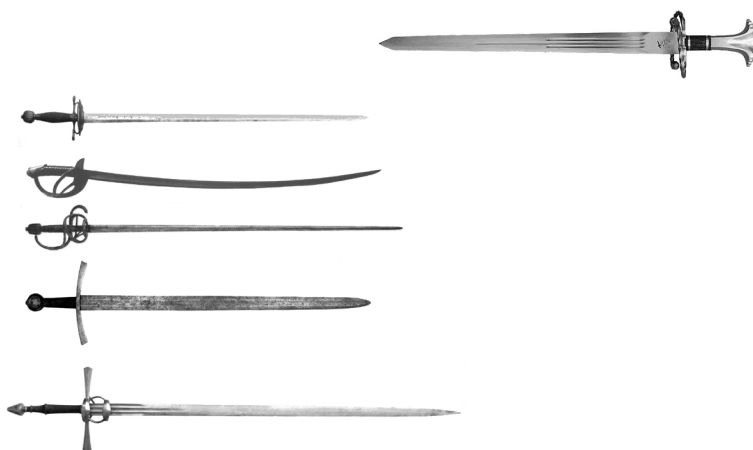

Једноипоручни мач, јер се држи са две руке и има масивније сечиво од једноручних мачева, може лако поломити сечиво сабље, рапира и шпаде а оштетити или поломити сечиво једноручног витешког мача или трауматизовати руку која га држи. С друге стране, иако се не користи различитим стиловима, јер је лакши, покретљивији и бржи од дворучног мача, он је за једноручне мачеваоце подједнако опасан као и дворучни мач.

Најбоља тактика за једноручни мач: Једноручни мач у борби против једноипоручног **не сме да служи за мачевање** већ је алатка за финализовање бода или сечења у отворено. Напади се изводе варкама телом помоћу којих се покушава отворити противник како би му се нанео бод или сечење из скраћене дистанце или пролаза. Могу се користити варке сечивом, али само уколико противник не реагује полублоковима. Након ескивирања наносити бодове у руке или ноге противника или исте бодове наносити из контранапада и напада у припрему. Везне радње сечивом се не изводе. Напади треба да су конципирани на покретљивости и окретности ногу пошто је мачевалац наоружан једноипоручним мачем окретан и покретљив у рукама али и у ногама. Одбране изводити искључиво измицањем и ескивирањем изузев ако је реч о једноручном витешком мачу који може да се користи и за пропусне блокове и телућне блокове али искључиво уз двоструки хват дршке. Једноручни витешки мач се може двоструким хватом користити веома ефикасно и за пропусне нападе и везана сечења у серији. Мачевалац наоружан једноручним мачем треба (обзиром да има једну руку слободну) да покушава скратити дистанцу и ступити у дуелну борбу (фиксирања, хватови, ударци...) али се и непрестано пазити да противник не пређе у једноручни хват и изведе то исто.

Најбоља тактика за једноипоручни мач: мачевалац треба да наноси директна сечења пуном снагом са обе руке очекујући противниково измицање после чега треба да настави повратним сечењем. У нападу може користити везне радње пред бод и сечење а у одбранама само полублокове или ескиваже након чега наноси узврате на све начине. Могу се у нападу користити варке сечење-бод и бод-сечење а избегавати кружне ударце. Током борбе треба непрестано користити комбиновање дворучног и једноручног хвата чиме се противник збуњује и излаже евентуално дуелној борби (полуге, фиксирања, хватови...). Мачевалац са једноипоручним мачем треба непрестано да очекује бод (сечење) из контранапада, у припрему напада или из ескиваже. Од ових радњи су му највише угрожене шаке и подлактице. Главни принцип у овом типу борбе је да мачевалац наоружан једноипоручним мачем противника треба да држи на дистанци и не дозволи му дуелну борбу. Уколико до тога дође потребно је са дворучног хвата мача прећи на једноручни.

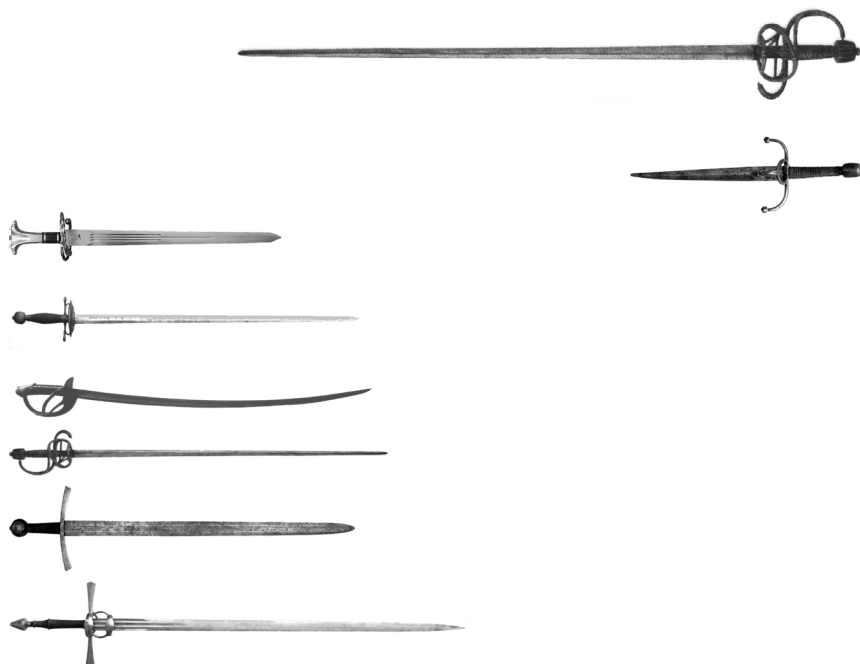
Кратки мач и дугачки мачеви

Најбоља тактика за кратки мач: противника наоружаног дугачким мачем треба нападати из варке телом која се финализује сечењем или бодом у отворено или из варке телом која се финализује неком од везних радњи на противниково сечиво (хватање, бацање, вођење, батута сечивом...) након чега се наноси бод или сечење. Друга тактика се састоји у контранападу на противников напад који је везан за покушај хватања или склањања противниковог сечива у страну са завршницом бодом или сечењем. Трећа тактика је напад у припрему сечења (измаха) противника. Никада се не раде варке мачем у нападу (изузев ако дистанца већ није скраћена) нити покушаји везних радњи уколико је противник на дистанци која одговара дугачком мачу. Одбране кратким мачем се у случају противника наоружаних дугачким једноручним мачевима изводе највише ескивирањем. Уколико се за одбрану користе блокови сечивом они се не изводе уз држање дистанце (корак назад) јер тако урађен блок због удаљености противника (краткоће властитог сечива) спречава брљеника да нападача дохвати узвратом. Сваки блок кратким мачем, дакле, када је реч о противнику наоружаном једноручним дугачким мачем се ради уз улаз или испад и искорак полулево или полудесно. Након блока уз скраћење дистанце се или ступа у дуелну борбу или изводи узврат сечивом мача. Блокови који се користе су искључиво пуни или пропусни. Кад је реч о противницима наоружаним дворучним и једноипоручним мачем у одбрани се не користе блокови већ искључиво ескивирања и измицања, али увек са кретањем напред јер је основни циљ скратити дистанцу и ступити што пре у блиску борбу.

Најбоља тактика за дугачки мач: противника наоружаног кратким мачем треба непрестано држати на дистанци и наносити му бодове и сечења по руци. Уколико се води офанзивна борба треба нападати варкама мачем или варкама телом које се финализују сечењима или бодовима уз пролаза (уз строго одржавање дистанце). Трећи веома ефикасан начин за напад је извођење везаних сечења у серији са различитих страна. Не покушавати везне радње мачем пошто је кратко сечиво тешко ухватити и контролисати. Кад је реч о одбранама треба се чувати у највећој мери противниковог контранапада и напада у припрему свог напада тј. бити у сваком тренутку спреман за одступање или промену правца кретања како би се задржала дистанца. Уколико је противник скратио дистанцу и извео напад сечивом никако се не бранити блоком сечивом већ ескивирањем и извлачењем окретом на дистанцу која одговара дугачком сечиву. Никако не покушавати ступање у дуелну борбу. Посебно опрезни у борби треба да буду мачеваоци наоружани дворучним мачем пошто све предности овог мача у односу на кратки мач се оцртавају са супротне стране у највећој могућој мери и као мане пошто противник јер је неупоредиво окретнији и бржи како телом тако и оружјем може веома лако скратити дистанцу и тада постићи апсолутну предност.

Рапир-дага (или два мача) и остали мачеви

Мачевалац наоружан рапиром и дагом је (уколико је вешт) супериоран у односу на сваку врсту једноручног дугачког или кратког мача, а готово равноправан са једноипоручним или дворучним мачеваоцем. Предност комбинације рапир-дага у односу на сва друга мачевалачка оружја је иста коју има **дворуко** мачевање у односу на једноручно и дворучно: он може нанети истовремено погодак на две тачке, истовремено се бранити на два места и истовремено се бранити и наносити погодак. Ова симултаност у покретима оружјем му даје сваку предност у односу на друго мачевалачко оружје које делује сукцесивно тј. или прво напада или прво изводи одбрану.

Друга, веома важна тактичка карактеристика употребе даге и рапира у борби је да овај начин мачевања, за разлику од свих других начина мачевања, је погодан како за дистанциону (мачем) тако и блиску (рапиром) борбу. Ово је уједно и једини разлог због којег је мачевалац наоружан дагом и рапиром за нијансу супериорнији од противника наоружаног са два кратка мача.

Најбоља тактика за рапир и дагу: у нападу наносити директне ударце или бодове (у затворено или отворено) са циљем да се противнику када изведе блок нанесе бод дагом. Друга тактика се састоји у хватањима противниковог мача дагом или рапиром како би се одмах (или након вођења, бацања...) извело сечење или бод слободним оружјем. Трећа тактика је да се слободно изводе варке рапиром након чега се финализују сечења или бодови рапиром или дагом или се дагом хвата противников мач који прати варку и наноси погодак рапиром. Четврта тактика је да се противников мач напада рапиром уз бод из опозиције како би се нанео бод дагом на супротну тачку противника. Када је реч о одбранама користе се све врсте одбрана или дагом или рапиром или са оба мача истовремено (за блокове једноипоручног и дворучног мача) укључујући и све врсте ескиважа. Након ових блокова изводе се све врсте узврата. Оно што је суштина тактике мачевањем дагом и рапиром против осталих мачева је, дакле, могућност вођења борбе на дистанци и непрестаног преласка из кратке на велику и велике на кратку дистанцу.

Најбоља тактика за остале мачеве: никако не нападати директно сечењем или бодом, не нападати тело противника варкама мачем и не изводити контранападе или нападе у припрему. Треба непрестано водити борби на дистанци са циљем да се убоде рука са мачем или дагом противника. Радити варке телом са циљем да се помоћу сечења у пролазу противнику посече рука са дагом. Варке мачем се могу изводити само са циљем да се у финалу напада погоди не тело већ једна од руку противника. Никако не ступати у блиску борбу а блокове изводити што више уз ескивирање (испад у лево или десно, испад у лево или десно назад) и у форми пропусних блокова.

Дворучна сабља („катана“)
и
једноипо ручни мач

Свима је позната већ легендарна, скоро митска, вештина и увежбаност јапанских мачевалаца - самураја.

Кад говорим о мачевању самураја не мислим на модерни **кендо** који је источна паралела **спортском западном** мачевању већ на изворно класично борбено мачевање које су користили јапански ратници. То мачевање по својој тактици и техници се разликује од своје спортске модификације - кенда и то исто онолико колико се разликује модерно европско спортско мачевање од изворног, класичног мачевања правим рапиром, сабљом, једноипоручним или дворучним мачевима.

Нико наоружан катаном не би је користио на начин као што мачују данашњи кендисти са бамбусовим штаповима (изузев ако је суицидан) као што нико наоружан рапиром или правом сабљом се не би борио на начин као што то данас чине савремени европски спортски мачеваоци са спортским мачевима (такође изузев ако није суицидан).

Врхунска техничка увежбаност и психофизичка спремност самураја у мачевању је била одувек неспорна и традиција такве обуке ратника мачем очувала се понегде чак и данас. Наведени ниво вештине мачевања имао је пандан у европском мачевању ретко и то само као индивидуални узуетак понегде а највише у периоду 15-16 век. **Откуд та разлика?**

1. Однос према мачевању (као и према свему другом) на Западу и Истоку није исти. Док је на Западу мачевање **по правилу** схватано профано, практично и прагматично - као вештина за напад и одбрану а ретко као средство индивидуалног телесног и духовног самоусавршавања, и то тек од периода гашења мачевања као бојеве вештине, на истоку је другачије.

Наиме, самураји су мачевање увек, чак и у периодима ратова - кад се на ову вештину гледало више прагматично, значајно доживљавали паралелно и као средство телесног и духовног самоусавршавања, а у периодима без ратова и доминантно у том светлу.

Ова разлика потиче од супротних путева прилажењу животу, па и вештини мачевања на Западу и Истоку. На Истоку се акценат даје раду на мачеваоцу (човек је оно најважније за постизање мајсторства у борилачкој вештини), на Западу се акценат даје раду на техници - усавршавању самих средстава борбе и начина њихове употребе, дакле кроз оно што је изворно обухваћено грчком речи „техне“ (каква су средства која се користе и како се њима рукује у борби је најважније за постизање мајсторства у борилачкој вештини).

Дакле, док се на Истоку примарно полази од тога ко је и какав је човек који треба да се бави мачевањем на Западу се примарно полази од тога помоћу чега ће се и каквом техником бавити човек који треба да мачује.

Из наведеног разлога је западни мачевалац учећи мачевање одмах вежбао с мачем не бавећи се превише собом (изузев у мери потребној за сврху тактике), док је источни мачевалац прво годинама радио на сопственом духовном и телесном самоусавршавању како би се доказао дораслим за вежбање мачем. Отуд и велика разлика у самодисциплини и приступу вештини која на Истоку сеже често до нивоа фанатизованости док на Западу она није ишла даље од техничке виртуозности.

Мачевалаца који би се бавили мачевањем у *источном духу* и свој живот посветили овој вештини не само због њене практичне корисности за борбу већ и због телесног, духовног и душевног самоусавршавања и култивације доводећи је до уметности и обреда, на прагматичном Западу је било занемарљиво мало.

Из наведеног разлога мачевање на Истоку није било део живота већ начин живота мачеваоца у целини, саставни део зен филозофије, делимично и етичко-религијски поглед који је упражњаван готово од јутра до мрака. На Западу се, међутим, мачевање углавном гледало (уз поједине краће историјске периоде као изузетке) као практична борбена вештина која чини само део живота. Тако је типично да Европљанин упише школу мачевања и учи употребу мача на краћем курсу од пар дана како би се спремио за двобој на који је ненадано изазван.

2. Однос према мачу. Док се на Западу мач углавном посматра само као оружје на Истоку је оно скоро света ствар и предмет култног обожавања. На Западу се један мач носио и поседовао док се није наишло на други мач који је био савременији, практичнији или згоднији за ношење и борбу када би га власник очас заменио. Наследници најчешће нису користила мачеве својих предака јер су и сами преци за живота променили више мачева. Доказ за „неверност“ западњака својим мачевима (изузетак су велики јунаци са својим „чудесним“ мачевима у време романтичног витеза али који би се могли набројати на прстима две руке) је еволуција европског мача у мноштво типова и облика кроз које се прилагођавао разним околностима и трансформацији заштитне опреме. Европски мач, наиме, својом формом никад није достигао ни приближно идеал савршеног и готово непромењљивог узора као што је то случај са јапанским мачем.

Из тог разлога мачеваоци Запада користе и носе свој мач али не живе и не срastaју са њим као мачеваоци Истока. Западњаку његов мач може бити од вредности и значаја као уметничко дело или материјална реткост али ретко за њега постаје предмет обожавања или фетиша. И док је за јапанског мачеваоца мач као музички инструмент за музичара - његова једина веза са светом вештине која га усавршава и трансцендира - дакле његова љубав, за западњака мач је најчешће само практична алатка (често цењена због лепоте и вредности израде) али увек профана а не света и у најбољем случају његова љубавница.

У Европи се, дакле, током историје по форми непрестано мењао тип мача и док је Запад имао укус који тежи естетском плурализму - „лепота мача је у мноштву разних форми лепих мачева“, Исток је имао укус који је тежио лепоти једне савршене форме коју је постигао у сечиву катане. Из наведеног разлога западни мачеваоци никада нису могли да се потпуно посвете једном типу мача стотинама година и у тој мери специјализују и усаврше његову употребу као што су то успели Јапанци са катаном, која се по форми није суштински мењала од свог настанка.

3. Мач. Овде нећу говорити о квалитету челика већ дизајну и техничким особинама. На дизајн јапанског мача „катане“ - дворучне сабље, предмета неспорне лепоте и елеганције - готово архетипске, утицало је више елемената и сви су они допринели стварању форме овог оружја, а која је у великој мери утицала не само на технику његовог кориштења већ и на мајсторство јапанских мачевалаца.

а) Форма јапанске дворучне сабље је у складу са општим духом дизајна Далеког истока, а који се заснива на једноставности, чистоти и минимализму. Тако док су собе западног човека испуњене орманима, полицама, столовима, столицама, креветима, предметима... животни простор изворног човека Истока је празан и са покретним параванима и покућством које је минијатурно и лако преносиво. Суштина изложеног дизајна је да не доминирају предмети над

човеком већ да човек доминира над простором у коме живи и предметима који се у њему налазе. Та источна окренутост унутрашњем је за последицу имала у свему и спољашњи минимализам јер како једна изрека каже: „Што си празнији у себи више ти је потребно око тебе“.

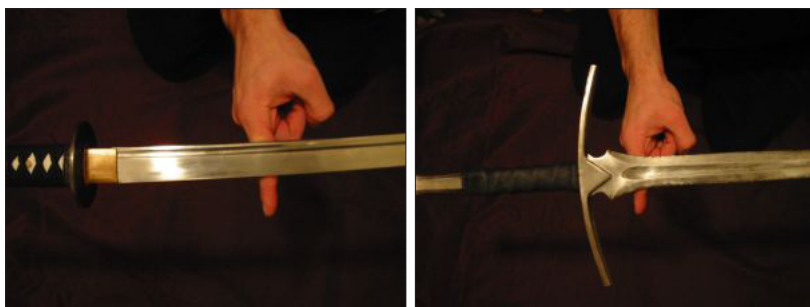
Изложени дух Истока се рефлектује и на технику употребе мача која је једноставна, минималистичка и заснована у највећој мери на измицању, ескивирању и сечењима у пролазу због чега је катана дворучна сабља, а све сабље су првенствено секуће оружје прилагођено борби у пролазу.

б) Тежина јапанске дворучне сабље варира у зависности од дужине између 1 и 1,6 килограма. Њен европски пандан, дакле, није ни рапир (1-1,3 килограма) јер се држи само једном руком ни дворучни мач (који је знатно тежи од катане и има у просеку од 1,7-3,3 килограма). Катани најближи европски мач је једноипоручни мач - „бастард“ чија тежина се креће просечно од 1,3-1,7 килограма, дакле, лакши модели овог мача.

Зато што су далекоисточни народи ниже и слабије телесне грађе (због чега и гаје дугу традицију вештина телесне борбе уз употребу ногу како би могли савладати физички крупније и јаче противнике) њихови мачеви су морали бити лакши него западни (просечно од 900 до 1200 грама. И док су јапанци катану користили са обе руке (из целог тела) како би боље контролисали кретање њеног сечива и наносили што дубље засеке, европљани су свој једноипоручни мач („бастард“) држали са обе руке да би његовом тежином лакше снагом разбили тешки оклоп.

ц) Да би катана остала лагана она није смела имати контратег. Наиме, уколико би се избалансирала као „бастард“ морала би имати јабуку која би јој повећала укупну тежину за бар 0,3 килограма, а што је неприхватљиво тешко за источну конституцију мачевалаца и покретљивост мача коју захтева техника њене употребе.

Но, пошто катана нема контратег она је у извесној мери дебалансирана (**померен је центар масе сечива према његовом врху**) па њено сечиво приликом замаха има већи момент инерције него сечиво европског мача чиме је повећана њена моћ сечења, а што је од значаја с обзиром на оклоп који су користили самураји.

Баланс код јапанске дворучне сабље је више померен према врху сечива него код једноипоручног европског мача

С друге стране сечиво катане је једнооштрично тј. има и тупу (телућну) страну а сва сечива овог типа (код европљана су то сабље, спадрони и палоши) јер им тежиште није на оси сечива већ на страни сечива супротној од оштрице имају (слично сатари) већу моћ засецања.

Из свих наведених разлога јапанска дворучна сабља, иако лакша, је са истом или чак и већом моћи засецања од европског једноипоручног мача па и због тога претежно намењена за сечу за разлику од „бастарда“ са којим се може подједнако просечно добро и сећи и бости.

Но, **дебалансираност тежишта катане с друге стране утиче на компликованије управљање овим мачем јер је њега због већег момента инерције теже контролисати након замаха** за разлику западних једноипоручних мачева који су тако избалансирани да и као знатно тежи и дужи су лакши за управљање и манипулацију - „раде сами“.

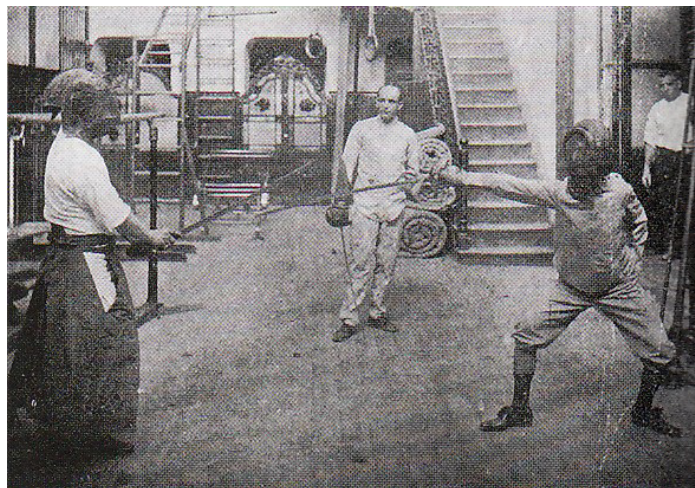
Овде смо стигли и до сржи разјашњења питања које је постављено на почетку - мајсторске увежбаности самураја. Наиме, мач који је сувише лаган за добро сечење (мана) па се мора држати са две руке ради јачег ударца (компензација мане) је и додатно дебалансиран (мана) што ће му повећати моћ сечења (компензација мане) али што ће се компензовати вештином и увежбаношћу мачеваоца.

Дакле, **дебалансираност** катане захтева значајно техничко умеће и доста вежбе како би се овај мач могао контролисати тј. њиме се могло ефикасно, прецизно и разноврсно сећи (ређе бости). Свако сечење катаном у том смислу тражи посебно увежбавање технике измаха и замаха као и контроле инерције - заустављања сечива приликом кретања. Такав мач тражи од мачеваоца више рада, залагања и вежбања па је отуда и самурај наставши се пред захтевнијим задатком морао бити чврсте воље, са више вредноће, истрајности, вере и посвећења у вежби.

Европски једноипоручни мач је, насупротив томе, тако избалансиран да се његово сечиво може лако контролисати приликом сечења и бода па се просечан ниво руковања њиме постигао уз релативно мале напоре. Отуд, јер „мач ради сам“, мачевалац са таквим мачем је лењ за додатни рад и посвећење вештини као и незаинтересован за веће и дубље самоусавршавање.

Утицај стила мачевања

Сам однос самураја према његовом мачу подразумева примарно пажњу и чување вредног и ретког сечива, а до става да је оштећење мача у борби знак неспособности и невештине мачеваоца. Из тог разлога **идеал** борбе је да мач не служи за мачевање (борбу мача против мача тј. блокове и ударце сечивом по сечиву) већ за борбу мача против тела - наношење поготка када се покретом тела („мачевањем телом“) противник победио и потребно је још само то крунисати завршним сечењем или бодом. Врхунац тог идеала је техника „иаи“ у којој се сечење изводи у склопу самог потезања мача из корица.

Дворучна сабља прошив једноручне сабље, куршоазна борба из шездесетих година 20. века

Основна тактика такве борбе је у **нападу својим мачем бити тамо где је противничково тело а у одбрани бити тамо где противничковог мача нема**. На то указује и чињеница да катана има веома скроман рукобран а једно од основних начела мачарства је да **обим заштите шаке рукобраном расте пропорционално са порастом техничке употребе сечива мача против мача**.

Дакле, самурај противников напад избегава прво телом (ескиважа) па тек након тога узвраћа нападом, или се на напад изводи контранапад уз истовремено ескивирање. Трећа варијанта је напад у припрему напада противника. Варке сечивом се по правилу изводе уз ескиважу у финалном поготку. Везне радње мачем као што су хватања, вођења, бацања и опозиционирања се користе. Уколико је потребно изводити блокове сечивом тада се користе првенствено телућне одбране и скретне одбране листом сечива (блок „брисач“) а мање пропусне одбране. Пуни блокови сечивом се изводе искључиво принудно и избегавају максимално.

Изложени начин мачевања је јапанске мачеваоце стављао одувек пред најтеже задатке окретности и вештине а те веће препреке су стварале нужно и веће мајсторе.

С друге стране техника борбе европским „бастардом“, јер се потрошно сечиво мача третира као обична алатка за борбу око пуког спаса главе или грабежа имовине а без икаквих додатних стремљења уметности вештине, се заснива првенствено на контактном стилу мачевања (мач-

мач) који је пре свега лакши и **безбеднији** док је борба простором (измицање и ескивирање до отварања противника за директан удар или убод) секундарна. Из тог разлога је мачевање западним једноипоручним мачем, који се користио у време кад и катана, али у подједнакој мери за бод и сечење, било мање захтевно за учење и увежбавање па и мачеваоци нису достигали ниво вештине источних колега. Овде, дакле, видимо како добар мач ствара лошег мачеваоца јер „најбољи услови су увек лоши услови“ пошто само препреке стварају праву инспирацију за ангажовање.

Утицај челика

Катана као благо закривљена сабља се израђује тек од периода кад је у IX веку дошло до осамостаљења Јапана који је до тада био под утицајем кинеске и кореанске културе па и њихове уметности, писма, религије, технике, оружја, па и мачева. С тим у вези овде треба подсетити да су на тлу Европе у Халштату Келти 1500 година раније ковали гвоздене мачеве а Римљани 500 година након њих челичне и кратко након тога каљено-челичне мачева од којих су већина били израђивани техником **вишеслојног ковања**.

Дакле, јапанска технологија израде сечива за сабљу није уникатна. На Блиском истоку су далеко раније израђивана сечива по »сендвич« технологији. Такође, чувене дамаске сабље су се правиле увртањем листова метала различите тврдоће тако да се добијала пређа слична дебелом конопцу који се затим ковао у сечиво. На овај начин се добијао не само квалитетан челик већ и необична текстура. У Западној европи су и Викинзи ковали своје мачеве по технологији слојевања.

Међутим, оно по чему су мачеви Јапана без премца је сигурно упорност у изради и броју слојева тј. узастопних ковања и »варења« ових слојева. Дакле, ковање доведено до **уметности**. У том смислу мачеви који су по квалитету израде челика (тврдоћа за хируршке ножеве) у Јапану готово били стандард производње, на Блиском истоку и у Европи су се израђивали само као **изузетни** примерци за посебне носиоце. Разлог је био једноставан: култура западних простора није мачевима у толикој мери придавала фетишизиран карактер и они су више кориштени и схватани као практично, употребно и потрошно средство борбе а не као део култа, културе и философије.

Поставља се често питање може ли рапир у парирању издржати ударац катане без лома. Не може издржати. Он би пукао не само због тањег сечива већ и због лошијег квалитета сечива. На Западу је, наиме, већина мачева прављена од челика просечног квалитета, занатски а касније индустријски с обзиром да су мачеви због саме технике која подразумева парирање, сматрани јефтиним потрошним материјалом. На Истоку то није случај. Тамо је сваки мач, па и просечан (до времена индустријске производње мачева), био ствар престижа у уметности ковања па и његов квалитет одличан. Ударац јапанског мача може издржати једноручни витешки мач и сви мачеви типа „спата“ као и било који „бастард“ и дворучни мач. Али таквих удараца по сечиву углавном не би ни било - бар што се тиче јапанског мачеваоца.

Дуел

Равноправни противник јапанском мачу може бити само европски „бастард“. Он сече као и „катана“ (додуше нешто мање ефикасно) али зато може ефикасније бости. С друге стране „бастард“ је тежи али његова мања покретљивост је компензована његовим добрим балансом тако да је подједнако покретљив као и „катана“, али и због веће тежине нешто је заморнији за дужу борбу. Такође, оба мачеваоца користе у борби исте кораке нелинеарног кретања, веома сличан гард и мач држе готово на исти начин. Главни проблем за западног мачеваоца, међутим, налази се у томе што је из свих раније изложених разлога његов противник најчешће боље верзиран јер се на другачији начин и са другачијим духом, мотивом и посвећењем бавио вештином. Но, овде треба додати и један фактор на страну „бастарда“. Западни мачевалац има једну веома важну предност а она је у томе што он поред борбе телом (кретање, измицање и ескивирање), коју користе оба мачеваоца, се не устручава (чак потенцира) мачевање (блокове мачем и дејства мачем на мач)

а што у великој мери не прија његовом противнику чија је концепција борбе сасвим супротна. Дакле, у општем смислу исход борбе је неизvestан и веома изједначен па у конкретном смислу победник зависи само од тога који је мачевалац извежбанији у вештини кретања и спретнији у кориштењу потенцијала свога мача.

Када је реч о судару „катане“ са једноручним мачевима (рапир, витешки мач) ситуација и тактика борбе је готово идентична ситуацији борбе између наведених мачева са једноручним мачем „бастардом“. Но, она је за једноручне мачеваоце утолико компликованија уколико је јапанска сабља лакша и јапански мачевалац увежбанији. Из тих разлога је теоријски гледано предност на његовој страни.

Како је победио рапириста?

На прослави хиљадугодишњице Угарске монархије, 1896. године у Бечу је одржан пријатељски сусрет (куртоазна борба) са обложеним мачевима између грофа Сантелија (који је предводио гардисте бечког двора) и главног самураја (име непознато) из пратње јапанског цара који је био једна од званица. Разлика је била чак више десетина погодака на према један, за Сантелија.

Разлози победе су били тактичке и културолошке природе и налазили су се у лукавијем вођењу борбе од стране Сантелија. Наиме, једноручно мачевање има извесне предности (као и мане) у односу на дворучно. Уколико се те предности (већа покретљивост мача) знају искористити а мане компензовати тада мачевалац иако је у слабијој позицији може победити. Рапир се примарно користи за бод а „катана“ за сечење. С друге стране лакше је и брже најкраћим - праволинијским путем нанети убод него најдужим, лучним нанети посекотину. Такође, да би се нанела посекотина потребан је измах а тада се тело отвара за противнички бод. Овоме треба додати још да западни мачевалац тог времена у акцију ступа увек знатно опрезније него источни па је (што је био основни стил и дух мачевања на западу у 19. веку) у нападу прво заинтересован за безбедно „зихерашко“ рањавање са даљине „боцкањима“ у руке док његов јапански противник (гајен у духу кодекса неустрашивости) тако нешто сматра бедним и кукавичким па тежи да борбу оконча само једним јединим савршеним сечењем.

Дакле, победа није била толико последица врсности рапира и западног мачевања колико промућурности, бистрине или искуства са сабљашима самог грофа Сантелија. Томе је допринела очито и срећа да његов јапански противник није успео довољно добро да се снађе и прилагоди своју тактику борбе његовог техници борбе. Но, сматрам да је јапански мачевалац (који је несумњиво био и вешт и искусан борац) више страдао из етичко-културолошких него мачевалачких разлога. Наиме, док Запад махијавелистички преферира ефикасност и прагматизам у борби (као и у свему другом) са циљем победе на било који начин и под свим условима (да и дете с пиштољем може убити витеза на коњу) не ослањајући се превише на човека и његову вештину већ на средства и методе борбе у Јапану је приступ био супротан. Тако је од источног мачеваоца генерацијама тражено да борбу води не само пуком техником већ и у оквиру одређених кодекса и културолошких вредности. Због тога је победом сматран само исход борбе који је извојеван срчаношћу, оданошћу, чашћу, херојством, понашањем, церемонијом, ритуалом, естетиком..., у противном победа је бацала само лагу на победника и изазивала је гађење над његовим „успехом“. У том смислу све може бити практично, ефикасно и корисно али уједно бедно, одвратно, ружно и тужно

С У којој мери су у Јапану кодекси борбе били супротни западним практицистичким говори и податак да је готово до 17. века на многим местима била забрањена употреба ватреног оружја пошто се сматрало да је веће зло и срамота победити ватреним оружјем него бити поражен од стране мајстора вештине.

Исход борбе на бечком двору 1896. године је, дакле, био више последица судара две етике од којих је једна средњовековна, традиционална и морално захтевна а друга минималистичка, празна и механички прагматична.

Источна или западна техника мачевања

Лаици често постављају питање: које је мачевање ефикасније – источно или западно? Али кад се поставља било које питање, уколико се жели добити смислен одговор који нешто казује, и оно само треба бити постављено смислено. Са којом врстом западног мачевања и којом врстом западних мачева се пореди источно мачевање? Има типова мачева који се уопште не могу поредити јер су намењени специјализовано за друге ствари у односу на „катану“ а у чему су, кад се користе бољи али ако се сукобе са њом имају мале изгледе. Замислите судар римског легионара са штитом у левој руци и гладијусом у десној насупрот дворучне сабље или судар те исте сабље са дворским мачеваоцем 18. века наоружаног малим дворским мачем (шпадом).

Кад је, дакле, реч о типовима оружја дају се поредити технике мачевања дворучном сабљом са техником мачевања једноипо ручним мачем 13-14. века. Највероватније да би у овој борби мачеваоци Јапана имали предност обзиром на свеобухватнији, озбиљнији и дубљи приступ вежбању мачевања у односу на њихове противнике Европе тог периода. Кад је пак реч о европским противницима 16. века немачких и швајцарских школа ренесансног мачевања тешким дворучним мачем значајна предност била би на страни Европљана али не због увежбаности већ карактеристика и значајно већих могућности дворучног мача.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Oakeshott, r. ewart**, The Archeology of Weapons, **London, i960**.
2. Hutton, capt. Alfred, The Sword and the Centuries, London, 1901.
3. BocciaL. G., Le armature del ,400 a Mantova,1982.
4. Carpegna di N., Antiche armi dal sec. IX al XVIII già coll. Odescalchi,1969.
5. Dufty A. R., European Swords and Daggers,London, 1974.
6. FranzoiU., L'armeria del Palazzo ducale a Venezia,Treviso, 1990.
7. Gelli I., Guida del raccogliatore e dell'amatore di armi antiche, Milano, 1968.
8. Glosek M., MieczesrodkoweuropejskieXXVw., Warszawa, 1984.
9. KalmarJ., Regi magyar fegyverek, Budapest, 1971.
10. BocciaL. G., Il Museo Stibbert a Firenze, sv. I i II., Milano, 1975.
11. KamnikerK.-Krenn, P., Die Zweihänder des Landeszeughauses in Graz, Graz, 1973.
12. Boccia L. G.-E. T.Coelho, Armi bianche italiane, Bramante, Milano, 1975.
13. Boccia L. G.-J. A. Godoy, Museo Poldi Pezzóli, Armeria,I i II,1985/1986.
14. Robert Abell,Classic Bowie Knives (*New York, 1967*)
15. Philip Annis,Naval Swords (*London, 1970*)
16. Howard L. Blackmore,Arms and Armour (*London, 1965*)
17. I Claude Blair,European & American Arms 1100-1850 (*London, 1962*)
18. I Claude Blair,European Armour (*London, 1972*)
19. I H. R. Davidson,The Sword in Anglo-Saxon England (*1962*)
20. Arthur Dufty,European Swords & Daggers (*London, 1974*)
21. R. Ewart Oakeshott,The Sword in the Age of Chivalry (*London, 1964*)
22. Das Wiener Bürgerliche Zeughaus, katalog, 1960.
23. Demmin A., Die Kriegswaffen, Gera, 1891.
24. Brian Robson,Swords of the British Army (*London, 1975*)
25. KamnikerK., Krenn, P., Ruhri, A., Schwert und Säbel aus der Steiermark, Graz, 1975.
26. Kamniker K., Das gekrönte Pi als Klingenmarke in Grazerzeughaus
27. G.R. Watson,The Roman Soldier (London, 1969)
28. Frederick Wilkinson, Swords & Daggers (London, 1967)
29. Giorgetti G., A Guide to the Arms and Armour Collection in Cesta Castle,San Marino, 1969.
30. GiorgettiG., Le armi antiche e le armi bianche. San Marino, 1961.
31. Hayward, JOHN, Swords and Daggers, London, 1951.
32. Burton, Sir Richard. *The Book of the Sword*, London, 1884
33. Eduard Wagner, Cut and Thrust Weapons, London, 1969

